

SZAKDOLGOZAT

Vozár László Máté

2024.

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem

Szent István Campus

Agrár- és Élelmiszergazdasági Intézet

Gazdálkodás és menedzsment alapképzési szak

Az infláció okai, következménye és az árstabilitás elérése

Belső konzulens:

Dr. habil Dedák István

főiskolai tanár, oktató

**Belső konzulens
intézete/tanszéke:**

Agrár- és Élelmiszergazdasági
Intézet / Közgazdasági és
Természeti Erőforrások tanszék

Készítette:

Vozár László Máté

Gödöllő

2024.

1. Tartalomjegyzék

1.	Tartalomjegyzék	1
2.	Bevezetés és célkitűzések.....	2
3.	Szakirodalmi áttekintés	4
3.1.	Az infláció fogalmi áttekintése	4
3.1.1.	Phillips-görbe és az infláció kapcsolata	7
3.1.2.	Az infláció kettős arca: áldás vagy átok?	10
3.2.	1970-es évek és napjaink inflációs helyzetének összevetése	15
3.3.	A monetáris politika átalakulása a 2008-as gazdasági válságig.....	17
3.3.1.	A központi bankok hitelességi küzdelmei és a független monetáris politika térnyerése .	17
3.4.	A monetáris politika változása 2008-as gazdasági válságot követően.....	19
3.4.1.	Változások a jegybanki eszköztárban	19
3.4.2.	A jegybanki reakciók a pandémiás helyzetre	22
3.5.	A hazai inflációs helyzet áttekintése a rendszerváltástól napjainkig	23
3.5.1.	A hazai inflációs folyamatok áttekintése 1990-től 2008-ig	24
3.5.1.1.	A rendszerváltást követő turbulens inflációs időszak	24
3.5.1.2.	A hazai deviza csúszó leértékelése.....	25
3.5.1.3.	Ezredfordulótól a 2008-as pénzügyi válságig	27
3.5.2.	A pénzügyi válságtól a legutóbbi inflációs sokk kialakulásáig	29
3.5.3.	A legutóbbi inflációs sokk tapasztalatai, esetleges magyarázata.....	32
4.	Alkalmazott módszerek (anyag és módszer).....	35
4.1.	A primer kutatás eredményeinek ismertetése.....	35
9.	Következtetések és javaslatok.....	50
10.	Összefoglalás	51
11.	Irodalomjegyzék	52
12.	Táblázatok és ábrák jegyzéke	54
13.	Mellékletek.....	55
14.	Hallgatói nyilatkozat.....	59
15.	Konzulensi nyilatkozat	60

2. Bevezetés és célkitűzések

Az elmúlt évek a világszerte elharapódzó inflációval kapcsolatos küzdelmekről szóltak. Az elmúlt néhány évben, a fogyasztó árak növekedési ütemének megzabolázása Európában óriási kihívást jelentett, mert nagyon súlyos és régóta nem látott inflációs folyamatok zajlottak. A legutóbbi inflációs sokk előtti időszakban, a fejlett gazdaságokat árstabilitás jellemezte. A fogyasztó árindex változást sikerült a jegybankok részéről elfogadható, közel árstabilitást jelentő tartományban tartani. Ebben a viszonylag nyugalmas időszakban, rövid idő alatt brutálisan magas inflációs nyomás indult meg, amely az egész világon érzékelhető volt. Az infláció mértéke számos országban kétszámjegyű növekedést mutatott, de nagyon sok helyen 5 százaléknál magasabb értékeket mértek.

A Központi Statisztikai Hivatal (a továbbiakban: KSH) által közölt adatok alapján, a 2022 év elején hazánkban az inflációs ráta már bőven kilépett az árstabilitást jelentő tartományból és 5% körüli szinten mozgott, Ehhez képest az Európai Unióban még a tolerált, 2-3%-os szinten mérték a fogyasztói árak változását. Év végéig a hazai inflációs helyzet tovább romlott, a pénzromlás üteme szignifikánsan felgyorsult, aminek az lett a következménye, hogy Magyarországon volt a legmagasabb inflációs ráta az Európai Unióban. Az infláció megközelítette, sőt helyenként meghaladta a 20%-ot, míg ugyanezen időszak alatt az EU-ban átlagosan körülbelül 10% körül alakult.

2022. utolsó hónapjában hazánkban az élelmiszerek árai átlagosan 44,8%-kal voltak magasabban a megelőző évhez képest. A termékcsoporton belül különösen kiugró értékekkel az alapvető élelmiszerek közül a sajt, a tojás, a kenyér esetében találkozhattunk. Ezekben az esetekben a fogyasztó árak több mint 80%-kal emelkedtek éves alapon. A háztartási energia ára 55,5%-kal emelkedett, különösen a vezetékes gáz ára növekedett, az előző évi érték majdnem kétszeresére (97,8%). Az üzemanyagokért átlagosan 27,0%-kal kellett többet fizetni az előző évhez képest. A globálisan is magasnak tekinthető magyar inflációs helyzet kapcsán joggal merülhet fel a kérdés, hogy milyen tényezők húzódhattak a folyamatok mögött.

Szakedolgozatomban két hipotézis teljesülését vizsgálom. Kézenfekvő megvizsgálni, hogy az EU átlagához képest jóval magasabb magyar inflációs adatok mögött inkább specifikus, belső okok húzódnak-e meg. Feltételezhető, hogy amennyiben magyar adatok jelentősen eltértek a hasonló kitettségű országok inflációs adataitól, akkor nem csak egy külső inflációs nyomásról beszélhetünk, hanem belső okok is hatást gyakoroltak a folyamatokra.

A másik hipotézisem, hogy a lakosság inflációs várakozása és érzékelése jelentősen meghaladja a tényinflációt, de azzal korrelál. Az előzetes szakirodalmi kutatások is rámutattak arra, hogy a lakossági várakozások fontos szereppel bírnak az inflációs várakozások alakulása során. A népesség inflációs kilátásai számos tényező függvénye, mint például a múltbeli inflációs tapasztalatok, a média által közvetített aktuális információk, valamint a lakosság jövőbeli gazdasági helyzetre vonatkozó előrejelzései. A korábbi magas inflációs időszakok tapasztalatai azt mutatják, hogy ha a gazdasági szereplők várakozásába beépül az árak folyamatos növekedése, akkor az adott inflációs helyzetet rendszerint csak drasztikus kormányzati beavatkozásokkal lehet orvosolni.

3. Szakirodalmi áttekintés

Az infláció elleni küzdelem korábbi tapasztalatai alapján az eredményes harchoz sarkalatos pont, hogy az emelkedő árak lehetőség szerint ne épüljenek be a piaci szereplők várakozásaiba. Másként fogalmazva el kell kerülni az ár-bér spirál kialakulását. Nem egyszerű az ilyen turbulens inflációs helyzetek eredményes kezelése, a feladat minden korban kihívást jelentett a gazdaságpolitika irányítói számára.

Jelenleg úgy tűnik, hogy a világgazdaság maga mögött hagyta a legutóbbi nagyobb inflációs hullámot, így újra asztalra került szakértői szinten az a kérdés, hogy vajon az árszínvonal hosszabb távon magasabb szinteken ragad, vagy csak átmeneti jelenség lesz. A megfelelő válaszhoz érdemes áttekinteni, hogy a múltbeli inflációs sokkokat mi jellemezte és a kezelésükből milyen tanulságok vonhatók le a jelenkorra. A múltbéli esetek áttekintésekor azokra a helyzetekre koncentrálok alapvetően, amelyek sokkszerűek voltak a mértékükben és vagy időbeliségükben.

3.1. Az infláció fogalmi áttekintése

Az infláció olyan gazdasági jelenség, amely során adott piacon az árszint emelkedésének következményeként csökken a pénz vásárlóereje, amelynek eredményeként egységnyi pénzért kevesebb árut vagy szolgáltatást lehet megvenni. Másfelől megközelítve ugyanazt az árut, vagy szolgáltatást több pénzért lehet megvásárolni. (Botos, 2023)

Az inflációt többféle módon mérhetjük, attól függően, hogy mi a kiválasztott termék-, vagy szolgáltatáscsoport, amelynek az árváltozását mérni kívánjuk. Legismertebb a fogyasztói árindex (CPI-Consumer Price Index), ami az átlagos fogyasztói kosárban szereplő termékek és szolgáltatások árának változását követi. Európában az Eurostat harmonizált fogyasztói árindexeket (HICP, EICP, MUICP) számít a nemzeti statisztikai hivatalok adatszolgáltatása alapján. A KSH a fogyasztói árindexen kívül számos más árindexet mér és publikál a gazdasági szereplők számára, amelyek a következők: a mezőgazdasági termékek árindexei, ipariár-indexek, az építőipariár-index; az építőalapanyag-ipari árindex; a beruházásiár-index, a külkereskedelmi termékforgalom ár- és volumenindex, cserearány-mutató, szolgáltatási kibocsátási árindex. (Plósz, 2016)

A *maginfláció* (*core inflation*) az árváltozás egyik mérőszáma, amely a gazdasági trendek hosszú távú változásainak elemzéséhez készült. Számításakor az árindexből az időszakonként

ingadozó elemeket (pl. nem feldolgozott élelmiszer, és az egyéb idényjellegű termékek, valamint a piaci áras energiahordozók stb. árváltozását) elhagyják, így a szakértők tisztább képet kapnak az inflációs trendekről. A maginflációt az MNB elsősorban kommunikációs célokra alkalmazza, a piaci szereplők inflációs várakozásainak befolyásolására. (Czeczeli, 2020)

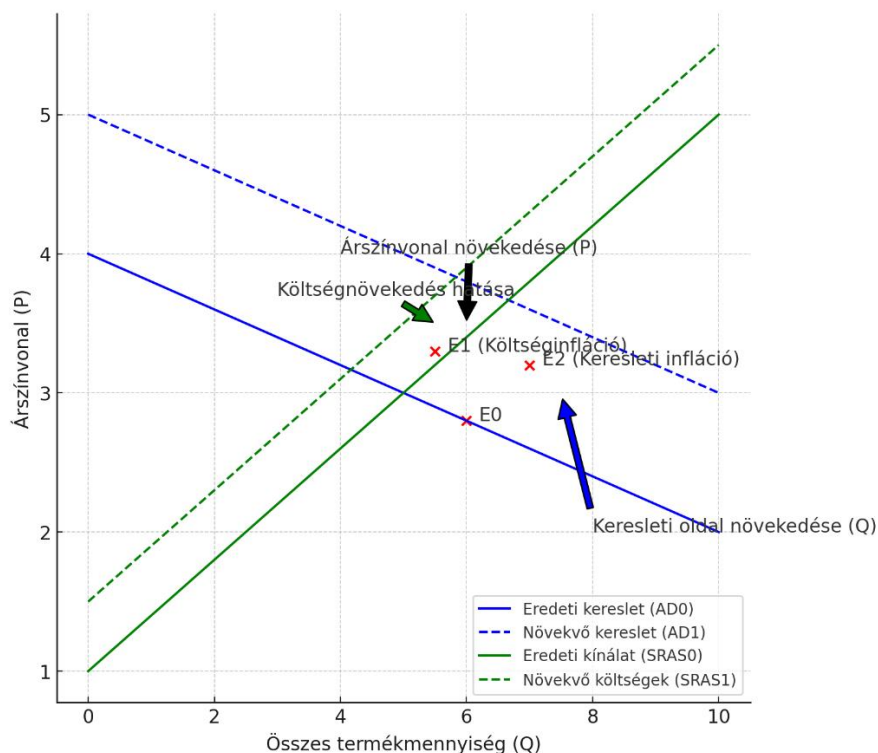
Az *inflációs sokk* egy hirtelen és váratlan jelentős emelkedés az általános árszintben, ami gyakran külső okokra, vagy váratlan eseményekre vezethető vissza. Ilyen események lehetnek például jelentős olajár-emelkedések, háborúk, természeti katasztrófák vagy más gazdasági sokkok, amelyek drasztikusan növelik a termelési költségeket, amiket aztán áttérhelnek a fogyasztói árakra. Az inflációs sokk kifejezés az 1970-es években vált széles körben ismertté az olajár-sokkokkal és a világgazdasági válságokkal összefüggésben, amikor a gazdaságok hirtelen inflációs nyomás alá kerültek. (IMF, 2023)

Az infláció előre jelezhetősége kapcsán megkülönböztethetünk *anticipált és váratlan inflációt*. Amikor az általános árszint nem növekszik, hanem csökken, akkor *deflációról* beszélünk. A defláció általában a kereslet jelentős csökkenésével függ össze, ami a gazdasági recessziót eredményezhet. A *stagfláció* olyan gazdasági állapot, amikor az infláció magas marad, miközben a gazdasági növekedés lelassul vagy éppen stagnál, és a munkanélküliség aránya is magas a gazdaságban. Ez különösen nagy kihívás a gazdaságpolitika számára, mivel az infláció és a gazdasági növekedés közötti hagyományos összefüggések nem érvényesülnek. A szakirodalom a kiváltó okok alapján főként a *keresleti és kínálati (vagy költség) infláció* szerinti megkülönböztetést használja. Keresleti inflációról akkor beszélünk, amikor a fogyasztói kereslet meghaladja a gazdaság kínálati kapacitását. Kínálati infláció az a jelenség, amikor termelési költségek (pl. munkaerő költsége) növekedése eredményez inflációt. Ezek mellett egyéb okok is kiválthatják az árak emelkedését, úgy, mint a monopolhelyzet vagy a valuta leértékelés. (Balatoni, 2023)

A következő ábrán (1. ábra) a keresleti és költséginfláció működését láthatjuk egy koordináta rendszerben ábrázolva.

1. ábra: A költség és kínálati infláció működése

Forrás: Saját szerkesztés

A függőleges tengely az árszínvonalat (P), a vízszintes tengely az összes termék mennyiségét (Q) ábrázolja. Az eredeti kereslet (AD0) és a kínálat (SRAS0) egyensúlyi pontja az E0, ahonnan a keresleti és költséginfláció hatására az egyensúlyi pontok eltolódnak: a keresleti inflációnál az E2-hez, a költséginflációnál pedig az E1-hez. Az ábra bemutatja, hogyan változik az árszínvonal és hogyan változik a termékmennyiség mindkét inflációs típus esetében.

További kiváltó ok lehet a tehetetlenségi erő által hajtott infláció, az önmagát beteljesítő várakozás, amely az árak emelkedéshez vezet. Amikor a gazdaságban már jelen van egy megtanult, adaptív várakozás, amely során piaci szereplők az előző időszak inflációjára számítanak, és döntéseiket előbbi várakozásaik alapján hozzák meg. Ez veszélyes szituációt eredményez, mert az inflációt tovább gerjesztő módon áraznak a vállalkozások. A valutaleértékelés okozta infláció gyakran felüti a fejét olyan országban, ahol a gyenge hazai fizetőeszköz következménye, hogy egyre nagyobb összeget kell kifizetni deviza átváltásnál. Jellege miatt ezt lehet értelmezni a kínálati infláció részeként is. Túlzott infláció esetén a központi bankok gyakran kamatemeléssel reagálnak, hogy fékezzék a gazdasági növekedést, letörjék az árak és bérek dinamikus növekedését. A gazdaság hűtésével igyekeznek stabilizálni az árszintet. (Balázs, 2022)

Az I. és II. világháború időszakait áttekintve megállapítható, hogy háború is eredményezhet inflációt. Egy háborús gazdaság is tud inflálódni, de a háborús infláció részletesebb tárgyalásától eltekintek, mert nem ez a szakdolgozat célja.

Fentiekén túl az inflációs ráta nagysága szerinti differenciálásról is szükséges említést tenni. Megkülönböztethetünk *kúszó, vágató és hiperinflációt*. Az első esetben az infláció növekedése mérsékelt, mindössze néhány százalékos, így nem zavar bele az árazási folyamatokba, a piaci szereplők tisztán látják a költségeik várható alakulását. A második esetben az inflációs ráta nagysága éves alapon már két vagy három számjegyű. Hiperinfláció esetén az infláció olyan magas szintre gyorsul, hogy az árak naponta vagy még gyakrabban emelkednek. Az ilyen időszak súlyos gazdasági zavarok következménye. (Botos 2023)

3.1.1. Phillips-görbe és az infláció kapcsolata

Szentmihályi és Világi publikációja a Phillips-görbe eredeti tartalmáról és annak változásáról 2015-ben jelent meg. A leginkább vitatott, ehhez képest mégis sűrűn alkalmazott makrogazdasági korreláció eredettörténete Phillips (1958) tanulmányától indult. A publikáció szerzője az Egyesült Királyság 1861 és 1957 közötti adatait megvizsgálva jutott arra következtetésre, hogy a bérinfláció és a munkanélküliség közötti korreláció negatív. Samuelson és Solow 1960-as is elemzésében hasonló kapcsolatra jutott, mert ki tudták mutatni az analóg kapcsolatot az Egyesült Államokból származó adatokon is. Megjegyzendő, hogy a kölcsönhatás fokát ebben az esetben gyengébbnek mutatták ki. A bérinfláció és a munkanélküliség közötti negatív kapcsolat közgazdasági magyarázata a következő: amikor a gazdaságban alacsony a munkanélküliség, a vállalatok nehezebben találnak munkaerőt, ami növeli a versenyt a munkavállalókért. Ennek következménye, hogy a munkáltatók magasabb béreket kínálnak, hogy vonzóbbá tegyék az állásajánlatokat, ami bérinflációt eredményez. (Szentmihályi-Világi, 2015).

Az eredeti összefüggés arra a kérdésre viszont nem adott egyértelmű választ, hogy bérinfláció helyettesíthető-e az árinflációval, vagyis a bérinflációval egybevágóan viselkedik-e az árinfláció is a munkanélküliséggel összevetve. A Phillips-görbét a klasszikus monetaristák - Milton Friedman és Edmund Phelps - erősen kritizálták. Azzal érveltek, hogy a Phillips-görbe nem stabil, így nem lehet rá fenntartható gazdaságpolitikát alapozni. Szerintük az eredeti görbe legnagyobb hiányossága, hogy figyelmen kívül hagyja az inflációs várakozások szerepét. A monetaristák kritikája az alábbiakban foglalható össze: (Ábel et al, 2024)

1. A Phillips-görbe által leírt kapcsolat, amely szerint az infláció növelésével csökkenthető a munkanélküliség, csak rövid távon igaz, ugyanis a gazdasági szereplők (például a munkavállalók) nem számolnak előre az inflációval. Amikor a munkavállalók nem érzékelik az infláció hatását, úgy gondolják, hogy reálbérük magasabb, így hajlandóak többet dolgozni. Azonban az inflációs várakozásaik alkalmazkodása során felismerik, hogy a nominális bérnövekedés valójában nem jelent magasabb reálbéreket, és ennek hatására korrigálják viselkedésüket.
2. Friedman és Phelps szerint hosszú távon nem mutatható ki stabil kapcsolat az infláció és a munkanélküliség között, mert a piaci szereplők inflációs várakozásai alkalmazkodnak. A monetáris politika, amely inflációt generál a foglalkoztatás növelése érdekében, végső soron csak magasabb inflációhoz vezet, de a munkanélküliség előbb-utóbb visszatér a természetes rátájához.
3. A monetaristák következtetése, hogy a gazdaságban létezik egy természetes munkanélküliségi ráta, amely a technológiai fejlődésből és az intézményi tényezők által determinált. Rövid távon a reálgazdaság eltéríthető ettől a rátától (Pl. inflációs sokkokkal), de hosszú távon az infláció gerjesztése nem változtatja meg a reálgazdaság természetes egyensúlyát.
4. Végső következtetésük, hogy a Phillips-görbe hosszú távon függőleges, vagyis az infláció és a reálgazdaság közötti kapcsolat eltűnik. A monetáris politika így csak az infláció szintjét tudja befolyásolni, de a reálgazdaságra nincs hatással.

Az eredeti, majd a monetaristák által továbbfejlesztett Philips görbe használhatatlanná vált az 1970-es évekre. A korszak jelentős közgazdászai az új-keynesi Phillips-görbe megalkotásában látták a megoldás: (Szentmihályi-Világi, 2015)

1. Az új-keynesi Phillips-görbe modelljében az árak és a bérek már nem alkalmazkodnak azonnal a gazdasági változásokhoz, mivel azok bizonyos ideig változatlanok (ragadós árak). Előbbi ár- és bérmereség következményeként a gazdaság nem reagál azonnal a keresleti vagy kínálati sokkokra, így a rövid távon a monetáris politika képes hatást gyakorolni a reálgazdaságra.
2. Az elmélet kidolgozói szerint a monetáris politika előbbi pontban említett rövidtávú hatása még annak ellenére kimutatható, hogy a gazdasági szereplők várakozásainak létezése és döntést befolyásoló hatása kétségtelen tény.

3. Az új-keynesi Phillips-görbe rövid távú tulajdonsága, hogy mivel kimutatható az infláció és a kibocsátás közötti kapcsolat, így a monetáris politika befolyásolhatja a gazdaságot különösen az inflációs várakozások megváltoztatásával. Hosszú távon azonban az új-keynesi Phillips-görbe is függőleges, mert a monetáris politika csak az inflációra gyakorolhat hatást, a reálgazdaságra nem. Másként fogalmazva az árak és a bérek fokozatosan alkalmazkodnak, amelynek következménye, hogy a reálgazdaság visszatér a természetes rátájához, így a monetáris politika reálgazdaságra gyakorolt hatása megszűnik.
4. Az új-keynesi Phillips-görbe meredeksége az árak és a bérek változatlanságnak függvénye. Minél rugalmatlanabbak az árak, annál laposabb a görbe, vagyis a reálgazdasági változások kevésbé befolyásolják az inflációt. Ha az árak nagyon rugalmasak, a görbe meredekebbé válik, amelynek következmények, hogy a gazdaság hasonlóan viselkedik, mint az újklasszikus modellben.
5. Az új-keynesi Phillips-görbe modellje sokkal erőteljesebben hangsúlyozza az inflációs várakozások szerepét, amely két irányból jöhet, így beszélhetünk előre tekintő, racionális várakozásokról (jövőbeli infláció), valamint – a korábban tapasztalt tényleges inflációra alapozott – adaptív (vagy visszatekintő) inflációs várakozásokról (múltbeli infláció).

Az 1970-es években a neoklasszikus szintézis Phillips-görbe elméletéhez képest a magas infláció és a magas munkanélküliség egyszerre volt jelen. A közgazdász szakma két lényegi kérdése ebben az időszakban az volt, hogy a központi bankok monetáris politikája képes-e ellenőrzés alatt tartani az inflációt, illetve egy hiteles jegybank mennyiben képes befolyásolni az egyes piaci szereplők inflációs várakozásait. A Phillips-görbe megítélése az 1980-as évektől jelentős változásokon ment keresztül, megjelent ugyanis a lapos Phillips-görbe elmélete, amely később a 2000-es években is elterjedt a közgazdasági gondolkodásban. A gazdasági szakértők véleménye szerint a globalizáció, a munkaerőpiac liberalizációja, és a szakszervezetek gyengülése miatt kialakult, kedvezőtlenebb munkavállalói alkupozíció jelentősen hozzájárulhatott a Phillips-görbe ellaposodásához. (Ábel, 2024)

A COVID utáni időszak különösen rámutatott a Phillips-görbe hagyományos megközelítésének korlátosságára. A világjárvány okozta gazdasági sokk hatására jelentős kínálati zavarok keletkeztek, például az ellátási láncok megszakadása vagy a nyersanyagok, különösen az energiaárak emelkedése. A COVID után tapasztalt infláció sokkal inkább ezekhez a kínálati

oldalról érkező sokkokhoz volt köthető, semmint a keresleti túlfűtöttséghez, amelyet a Phillips-görbe modellezne. (Ábel, 2024)

3.1.2. Az infláció kettős arca: áldás vagy átok?

Az árindexek infláció gazdasági és társadalmi hatásai alapján nem beszélhetünk egyértelműen jó vagy rossz folyamatokról. Az inflációs hatások megítélése annak függvénye, hogy a gazdaság mely szektorait vagy csoportjait érinti és milyen az aktuális gazdasági környezet. (Czeczeli, 2020)

Az alacsony mértékű és stabilan kiszámítható infláció előnyeit szakértői konszenzus övezi, mert ösztönzi a fogyasztást és a beruházást, miközben elkerüli a pénz értékének gyors csökkenését vagy éppen a deflációt. A szakirodalom alapján 2-4% mértékű infláció egyértelműen tolerálható. Azonban, ha az infláció túlzottan magas vagy volatilis, az komoly kihívásokat jelenthet a gazdasági stabilitásra és a lakosság jólétére. (Botos 2023)

A közgazdászok infláció jelenségével kapcsolatos munkásságai hosszú időre nyúlnak vissza, de a tudományos vizsgálatok nagy része a 20. század elejére tehető. A korai közgazdasági munkák - Adam Smith vagy David Ricardo publikációi – csak felületesen foglalkoztak az árszint változásának kérdésével, nem volt cél annak mély tartalmi vizsgálata. (Ábel-Nagy, 2022)

A tudományos vizsgálatok számának erőteljes megugrása összefügg a modern pénzügyi rendszerek fejlődésével. Ezen korszak kapcsán még nem beszélhetünk inflációs kihívásokról, mert Európában még aranyalapú pénzrendszer működött. A valuták mögöttes aranyfedezete kellően stabil árszínvonalat eredményezett. Az "arany standardnak" időszaka a 19. század vége és az első világháború közötti időszakra volt jellemző a legtöbb európai országban. A rendszer lényege a kibocsátott papírpénz mögött meglévő meghatározott mennyiségű aranyfedezet. Az országok aranytartalékai biztosították a fedezetet, így a pénz értéke az arany árfolyamához volt rögzítve. Az aranyalap a pénzkibocsátás fizikai korlátját jelentette és meggátolta a kormányok és a központi bankok korlátlan mennyiségű új pénz kibocsátását. Ez a rendszer egy természetes féket jelentett az infláció elszabadulása ellen. (Czeczeli, 2020)

A 20. századi eleji sokszerű infláció egy háború okozta sokk volt. Ezek az események ráirányították a közgazdászok figyelmét az infláció mélyebb megértésének szükségességére, valamint annak hatásaira a gazdaságra és a társadalomra. Az 1929-33 időszakban lezajlott a

nagy gazdasági világválság során kibontakozó, soha nem látott defláció, világossá tette, hogy a piaci rendszer instabil, nem önszabályozó egyensúlyi rendszer, ezért az állam aktív fiskális és monetáris szerepvállalása szükséges. (Botos, 2023)

A keresleti infláció a II. világháború után indult be, ugyanis a kereslet korlát átváltott kapacitás korláttá, mert a kínálat nem tudta kereslet növekedését lekövetni. A folyamat végül azért nem vált veszélyessé, mert ebben az időszakban alakult ki a világpiac, ami olyan mértékű versenyt generált, amely féken tartotta az inflációt egészen a 70-es évekig. (Spéder – Vonnák, 2023)

Kezdeti inflációs kutatások fókuszában a nemzetgazdaságok egyedi küzdelmei álltak. Azt vizsgáltak, hogy az adott országesetén mi az infláció elleni küzdelem sikerreceptje, nem volt cél a világgazdaságra vonatkozó megállapítások. A keynes-i klasszikus közgazdaságtan abból indult ki, hogy az infláció oka, hogy felbomlik a kereslet és a kínálat egyensúlya. Az elmélete alapján, ha a gazdasági szereplők – háztartások, vállalatok, kormányzat – összességében többet költenek, mint amennyi az országban előállítható termékek és szolgáltatások értéke, akkor túlkereslet jön létre. A magasabb kereslet – feltételezve, hogy a kínálat növekedése előbbi nem követi le – áremelkedéshez vezet, gyakorlatban megjelenik az infláció. Érdemes hangsúlyozni, hogy az eredeti Keynes elmélet nem tekinthető inflációs elméletnek, mert az időszakban nem volt inflációs sokk. Keynes nem csak kereslet oldali inflációt azonosított, hanem költségnyomásos inflációt is. Keynes vizsgálataihoz hozzátartozik, hogy elméleteiben szereplő gazdaság nem kereslet vezérelt, hanem kereslet korlátos és nem a saját idejének gazdaságáról tett megállapításokat csak tudatában volt kereslet nyomásos infláció létezésének. (Botos, 2023)

A később megjelenő monetáris elmélet viszont az infláció elsősorban a pénzkínálat növekedésének eredménye, amely meghaladja a gazdaság valóságos termelési kapacitásának növekedési ütemét. Az egyik legismertebb monetarista - Milton Friedman- híres kijelentése szerint: "Az infláció mindenütt és mindenkor pénzügyi jelenség." Az infláció kezelésének elsődleges eszköze ebben a keretben a monetáris politika, azaz a kamatlábak szabályozása és a pénzkínálat direkt befolyásolása. A monetaristák szerint tehát az inflációs probléma kiinduló pontja a központi bank, vagy más pénzügyi hatóságok által generált túlzott pénzkínálat növekedés. A folyamat eredményeként több pénz jelenik meg a gazdaságban anélkül, hogy ezzel arányosan a termékek és szolgáltatások mennyisége is növekedne. A folyamat a pénz vásárlóerejének csökkenését és általános áremelkedést eredményez, mivel több pénzre kevesebb áru esik. Korábban Keynes és követői is a kereslet-kínálat egyensúlyának fontosságát hangsúlyozták, mely alapján a sikeres infláció elleni küzdelem olyan gazdaságpolitikai beavatkozás, amely a keresletet az ország termelési kapacitásának megfelelő szintjére

visszaigazítja. A Keynes-i elmélet szerint tehát az infláció nem csak a pénzmennyiség növekedésével magyarázható – ahogy a monetarista elmélet állítja – hanem a gazdasági kereslet és kínálat dinamikájának összetettebb viszonyaival is. (Czeczeli, 2021)

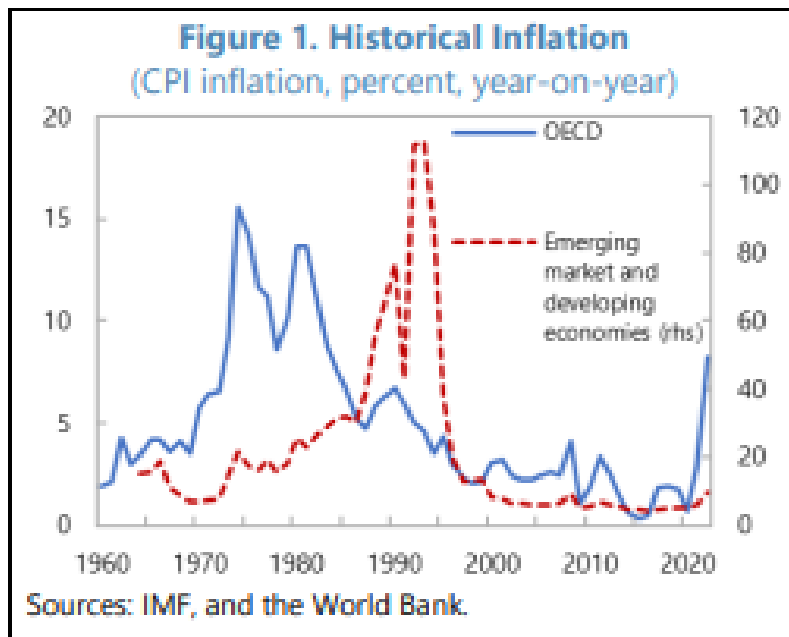
A keresleti, vagy éppen a kínálati infláció adott nemzetgazdaságára gyakorolt hatásáról meglévő közgazdasági tudást jelentősen átalakította az olajválságok okozta sokkok és azoknak a hatásai. A globalizáltság szintje sokkal alacsonyabb volt, de az akkor kirobbanó lokális arab-izraeli háború, majd az arra adott válasz mégis globális hatást eredményezett. A korábban még nem ismert, egyúttal komplex szituáció megkívánta, hogy a múltban alkalmazott infláció elemzési formulák (Pl. Fisher féle formula) és megoldási módszerek helyett, mélyebb hatásmechanizmusokat szükséges vizsgálni az infláció sikeres leküzdése érdekében. (Bod, 2023)

A Nemzetközi Valutaalap (International Monetary Fund) - a továbbiakban: IMF - tanulmányában 100 inflációs sokkot azonosított az 1970 évekkel kezdődő időszak során. Az IMF publikációjában, a több mint 60 inflációs hullám valamilyen formában az 1973–79 időszak olajválságához kapcsolódik. Az IMF szakértői megállapítása, hogy az azonosított esetek 60 százalékában az inflációt 5 éven belül sikerült visszaszorítani. Ugyanakkor még ezekben a „sikeres” esetekben is átlagosan több mint 3 évig tartott a magasabb inflációval terhelt időszak. (IMF, 2023)

A sikertelen beavatkozások magyarázatára az IMF szakértői legtöbbször a gazdaságpolitikusok idő előtti győzelmi bejelentésében leltek. A problémát szerintük ezekben az esetekben azért nem tudták maradandóan megoldani, mert a döntéshozók nem tartották magukat elég hosszán és következetesen az infláció letörésére bevezetett intézkedéseikhez. Előbbi magatartás következménye, hogy az infláció kezdetben valóban csökkent, majd később ismét magasabb szintre emelkedett, vagy újra felgyorsult. (Spéder–Vonnák, 2023)

A 2021-ben indult legutóbbi inflációs hullám egy viszonylag hosszú, az árstabilitás szempontjából nyugodt időszak után következett be. 2022-ben az infláció átlagosan 8 % felett volt a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (a továbbiakban: OECD) országaiban, amely 1984 óta a legmagasabb érték (2. ábra). A fejlődő piacokon az áremelkedés üteme megközelítette a kétszámjegyű növekedést az 1990-es években mért értékekhez képest. (IMF, 2023)

2. ábra: A fogyasztói árindex historikus alakulása az OECD államokban és a fejlődő piacokon
(Forrás: (IMF, 2023) 2. old)

Spéder és Vonnák (2023) is hangsúlyozták tanulmányukban, hogy az elmúlt évtizedek tapasztalatai alapján az inflációs sokkok egyaránt lehetnek átmenetiek vagy tartósak. A monetáris politika sikeres alakításához kulcsfontosságú megérteni, hogy melyek voltak a krízis legfontosabb kiváltó okai. Az átmeneti inflációs nyomások általában külső tényezők, például árképzési zavarok, ideiglenes kereslet- vagy kínálati sokkok eredményeként alakulnak ki. Ilyen szituáció lehet például a nyersanyagpiacokon kialakuló árrobbanás, vagy a szűk kereslet következményeként kialakuló fogyasztási áremelkedés. A korábbi tapasztalatok szerint a tartós inflációs nyomást okozó sokkok gyakran a monetáris, vagy fiskális politikai tényezők, strukturális változások, vagy a piaci várakozások jelentős megváltozásának következményei. Ilyen például a munkaerőpiaci kereslet és kínálat szerkezeti megváltozása, amelyek általános áremelkedést generálhatnak. (Spéder–Vonnák, 2023)

Az IMF szakértői számos tényezőt azonosítottak a legutóbbi inflációs helyzet kapcsán, amelyek közül az alábbi tényezők tűntek a legfontosabbnak: (IMF, 2023)

1. Az orosz-ukrán háborús konfliktus, amely régen nem tapasztalt zavart okozott a globális nyersanyagpiacokon, az energia- valamint az élelmiszeripar alapanyagpiacain.
2. A globális ellátási láncok jelentősen sérültek az időszakot megelőző pandémiás helyzettel összefüggő lezárások során és még nem sikerült mindent helyreállítani.

3. A COVID 2019 járvány levonulását követően, a vírushelyzet miatt visszaszorult globális kereslet a vártnál gyorsabban helyreállt, amelyet jelentősen támogattak a kereslet-ösztönző költségvetési politikák. A hirtelen megugró kereslet viszont számos piacon felborította a kereslet-kínálat egyensúlyát és hiányt idézett elő.
4. A globálisan jelentkező nominális béremelést példátlan munkaerő-piaci feszességgel járt együtt. Számos iparágban munkaerőhiány alakult ki, a béremelési igények viszont súlyosbították az infláció tartósságát.

Botos (2023) arra hívta fel a figyelmet, hogy a globális gazdasági teljesítmény visszaesése felerősítette a stagfláció bekövetkezésével kapcsolatos aggodalmakat. A hetvenes évek stagflációs tapasztalata – stagnáló gazdaság és magas infláció egyszerre van jelen – elevenedett fel a szakértők előtt, felvetve a kérdést, hogy vajon a jelenlegi helyzet hasonló utat követ-e.

2023-ban Spéder és Vonnák publikációjukban több mint 200 ország adatait vizsgálták 1970 és 2022-es időszak között arra keresve a választ, hogy melyek voltak az éppen aktuális áremelkedés makrogazdasági körülményei, illetve ezen időszak alatt milyen körülmények között találkozhattunk a dezinfláció jelenségével. Kutatásaik során arra jutottak, hogy a téma kapcsán folytatott vizsgálatok nem adnak egyértelmű választ a stabilizációs intézkedések reálgazdasági hatásait illetően. A témával foglalkozó szakirodalom nem egységes, a stabilizációs stratégiák eredményességének megítélésében Az alkalmazott stratégia interpretációja ugyanis erősen függött az árak stabilizálása érdekében szükséges reálgazdasági áldozatok mértékétől, irányától és a vizsgált időszaktól. (Spéder–Vonnák, 2023)

Sargent (1982) és Dornbusch-Fischer (1986) arra a következtetésre jutottak, hogy a gazdasági szereplők racionális várakozása mellett az áremelkedés stabilizálásának nem feltétlenül van reál gazdasági áldozata. Ezt a megállapítást Kiguel-Liviatan (1988, 1992) és Végh (1995) hiperinflációs időszakokra vonatkozóan kutatásai is alátámasztották. Taylor (1979) és Fischer (1988) munkájukban azt hangsúlyozták, hogy inflációs sokk esetén a korábbi ár- és bérindexáló fiskális politika, valamint a nem hiteles jegybanki döntéshozói magatartás eredményezi, hogy csak reál gazdasági áldozatokkal együtt lehet sikeres árstabilizációs politikát folytatni. Reinhart-Végh (1994) kutatása során arra jutott, hogy amennyiben az inflációs sokk stabilizálását a jegybank a hazai deviza árfolyammozgása alapján tervezi, akkor a reálgazdaság előbb fellendül, majd lelassul. Azonban pénzmennyiség alapú stabilizációs politika esetében éppen fordítva játszódnak le a folyamatok, így előbb recesszió, majd élénkülés következik be. (Spéder–Vonnák, 2023)

Az előbb idézett szakirodalmak konszenzust mutatnak abban, hogy a múltbéli inflációs sokkok elemzése segíthet megérteni, hogy az éppen aktuális áremelkedési hullámnak melyek a fontosabb jellegzetes tulajdonságai és korábban milyen gazdaságpolitikai válaszok voltak hatékonyak a megoldásában. Többször említésre kerültek azok a bizonyos 70-es évek, így érdemes röviden áttekinteni az időszakot témánk szempontjából.

3.2. 1970-es évek és napjaink inflációs helyzetének összevetése

Jelen fejezetben elejét történeti áttekintéssel kezdem abból a célból, hogy összehasonlítást kapjak a két sokkszerű inflációs időszakról.

A világgazdaság egy jelentős részét az inflációs sokk uralta az 1970-es években. A kialakult helyzetben mögött komplex ok-okozati összefüggéseket találhatunk, amelyek közül kiemelkednek az alábbi kínálati sokkok (Balázs, 2022):

- Olajpiaci sokk és az iráni forradalom: 1973-ban az OPEC arab tagjai embargót vezettek be az USA ellen, Izrael támogatása miatt. Ezt követően 1979-ben, az iráni forradalom okozta olajtermelés visszaesés tovább súlyosbította a helyzetet.
- Nyersanyagárak emelkedése: Az olajon kívül más nyersanyagok ára is jelentősen emelkedett a hetvenes években, így az élelmiszerárak is megugrottak, miközben a világ népessége az évtized közepén elérte a 4 milliárd főt.
- Az USA-ban 1971-ben bevezetett ár- és bérellenőrzés nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket. Az intézkedés eredeti célja a dollár aranyra való átválthatóságának felfüggesztését követő sokkhatás minimalizálása. Ennek előzménye a folyamatosan növekvő költségvetési hiány, amit csak erősített a vietnámi háború és az átfogó szociális program (Great Society) finanszírozási igénye.
- A fejlett országok többségében a gazdasági lassulást legtöbbször átmenetinek tekintették, így a kormányzatok tovább növelték a különböző jóléti, transzfer és beruházási kiadásokat válaszul a növekvő társadalmi elvárásokra. A költségvetési kiadások eltávolodtak a valós gazdasági teljesítmény realitásaitól. A helyzetet fokozta, hogy a munkavállalók a korábban már megszokott bérnövekedést várták el a munkaadóktól. A profithányad lecsökkent, mert amíg az ötvenes években a G7 államokat átlagosan 25 százalékos profithányad jellemezte, addig az 1970-es évek közepére előbbi 18-20 százalékra csökkent. A kisebb vállalati profit következményeként a magánberuházások visszaestek, ami konzerválta a lassuló gazdasági növekedést.

- Fontos kiemelni, a fejlett gazdaságok nem megfelelő gazdaságpolitikai válaszainak tovaggyűrűző hatását. Az olajválság hatására romlottak a cserearányok, amely nyomást helyezett nemzetgazdaságok külkereskedelmi egyenlegére. Mivel a szakértők a külkereskedelmi mérleg romlását átmenetinek tekintették, ezért a fejlett országok gazdaságpolitikusi a makrogazdasági kiigazítás helyett tovább ösztönözték a gazdasági növekedést. A folyamat így tovább növelte a külkereskedelmi hiányokat, melyet számos ország USD alapú hitel felvételével próbált ellensúlyozni. A pótlólagos finanszírozás fokozta a külső eladósodást és növelte az országok pénzügyi sérülékenységet.

Az inflációs sokk jelentős hatással volt a fejlett gazdaságokra, melynek következtében a recesszió, a munkanélküliség emelkedése és a gazdasági növekedés lassulása jellemezte az időszakot.

Balázs (2022) megjegyzi, hogy az 1970-es évekhez képest napjainkra az egyes nemzetgazdaságok szerkezetileg is jelentősen átalakultak. Az árfolyamok a gazdaságok többségében relatíve szabadon lebegnek, ami segíthet tompítani a gazdasági jellegű krízishelyzeteket. Viszont az időszakot követően jelentős munkaerő tartalék halmozódott fel a világgazdaság ciklikusságában, amely részben demográfiai, részben technológiai okokból napjainkban munkaerőhiányként jelentkezik a fejlett gazdaságokban. A 70-s években az internet még nem volt olyan széleskörben elterjedt, így akkor még a fogyasztók korlátozottan tudták az árakat összevetni, így a vállalatok árazási ereje sokkal erősebb volt, mint napjainkban. A másik jelentős különbség a monetáris politikában keresendő. Az ominózus időszakban a monetáris politika egyszerre célozta az árstabilitás megteremtését és a teljes foglalkoztatás elérését. (Balázs, 2022)

Botos (2023) szerint a hetvenes években az infláció elleni küzdelem azért húzódott el, mert az akkori jegybankok nem akarták felvállalni a reálgazdasági áldozatokat, ami viszont kikezdte a hitelességüket. A szükségszerű monetáris politikai váltás az USA-ban Paul Volcker jegybankelnökségéhez köthető. A jegybank szerepét betöltő Fed ugyanis kimondta, hogy át kell térni a monetáris aggregátum-célzásra és az inflációt tartósan leszorítani csak reálgazdasági áldozatvállalás mellett lehetséges. Az új FED stratégia 1980-as évekre az USA-ban gazdasági recessziót eredményezett, de az infláció csökkenő pályára került. A tengerentúli jegybank hitelessége kezdett helyreállni. (Botos, 2023)

Az infláció elleni küzdelmet Karl Otto Pöhl német jegybankár az 1980-as években a fogkrémhez hasonlította, mert előbbit is nagyon könnyű kinyomni a tubusból, de nehéz a felesleget visszanyomkodni. Az infláció is nagyon könnyen elszabadulhat és viszonylag nehéz győzelmet aratni felette. A német jegybankár már akkor felhívta a figyelmet az infláció elleni küzdelem kapcsán az óvatos, körültekintő kezelési módokra. Híres mondása szerint a legjobb, ha nem nyomjuk meg túl erősen a tubust, azaz véleménye szerint óvatosan kell a dezinflációt¹ eredményező politikai döntésekkel bánni.

3.3. A monetáris politika átalakulása a 2008-as gazdasági válságig

Az infláció elleni küzdelemre adott monetarista válasz a jegybankok működését új keretbe helyezte. Az 1990-es évektől kezdve széles körben kezdett elterjedni az inflációs célkövetés gyakorlata, amelyet először Új-Zéland alkalmazott 1990-ben. Az ilyen jellegű monetáris politikának a fókuszában a központi bankok előre meghatározott inflációs célkitűzése áll, amelyhez a igazítják a monetáris politikai döntéseket. (Balázs, 2022)

Európában némileg másként alakultak a gazdasági folyamatok. Az Európai Közösség akkori tagjai már 1990-ben megszüntették a tőkeáramlás korlátozását, lehetővé téve a tőke szabad mozgását egymás között. Azon országok, amelyek akkor még nem voltak a későbbi EU tagjai, teljesen önállóan, de már a kialakuló Monetáris Unióhoz igazodva alakították saját monetáris politikájukat. A Monetáris Unió fokozatosan alakult ki, amelynek során a létrehozott Európai Monetáris Intézet szerepének erősödésével párhuzamosan a tagországok önálló monetáris eszközei egyre jobban beszűkültek, végül teljesen el is tűntek az euro bevezetésével és az Európai Központi Bank létrejöttével. (Botos, 2023)

3.3.1. A központi bankok hitelességi küzdelmei és a független monetáris politika térnyerése

Az időszakban a központi bankok elsődleges célja az árstabilitás és a gazdasági növekedés támogatása volt, amelyeket többnyire a jegybanki alapkamat módosításán keresztül igyekeztek elérni. Az irányadó kamat szabályozása lehetővé tette a jegybankok számára, hogy befolyásolják a rövid lejáratú kamatlábakon keresztül a pénzkínálatot. A jegybanki kamatláb

¹ A dezinfláció az infláció ütemének lassulása, amely nem azonos a deflációval, amely az árak csökkenését jelenti

változása ugyanis szűkítette vagy éppen bővítette a hitelhez való hozzáférést a gazdaságban. (Czeczeli, 2020)

A központi bankok függetlenségi törekvéseit és a monetáris eszköztár rugalmas alkalmazásának szükségességét Kydland és Prescott modellje is alátámasztotta. A szerzőpáros kutatásinak nagy eredménye az időinkonzisztencia probléma beemelése a gazdasági döntéshozatalba. A modell fontos megállapítása, hogy a gazdaságpolitikai döntéshozók - különösen a központi bankok - által meghozott döntésekhez nem feltétlenül kell és lehet következetesen ragaszkodni, ugyanis az idő múlásával előfordulhat, hogy egy korábban pozitív hatású intézkedés hosszú távon akár kárt is okozhat az adott nemzetgazdaságban. Másként fogalmazva egy gazdaságpolitikai intézkedés egyszerre nem lehet optimális megoldás és időben konzisztens. A modell lényegi tanulsága, hogy a gazdaságpolitikai döntéshozóknak előre látható, következetes és szabályalapú politikát kell folytatniuk hitelességük növelése érdekében, mert csak akkor tudják hatékonyan kezelni a piaci folyamatokat. (Pihál, 2017)

A piaci szereplők bizalmának elnyerése érdekében megindult a jegybankok hitelességi küzdelme. A jegybankárok akkor maradhattak hitelesek, ha a piaci szereplők elhitték, hogy következetesen végig viszik - akár társadalmi, politikai nyomás ellenében is - az előzetesen meghirdetett infláció kezelési stratégiájukat. Ez gyakorlatban azt jelentette, hogy a piaci szereplők azt vizsgálták, hogy az adott jegybank a korábban bejelentett lépések szerint reagál-e a gazdasági eseményekre. Amennyiben az infláció várható értéke a célszint alatt maradt, akkor a jegybank lazíthat a monetáris kondíciókon, (például alapkamatot csökkenthet) viszont amennyiben az infláció várhatóan meghaladja a célt, a központi banknak a monetáris szigorítás irányába kell lépéseket tennie (például emeli az alapkamatot). A jegybanki hitelesség növeli a monetáris politika hatékony transzmissziós mechanizmusát, vagyis a központi bank által alkalmazott eszközök, (pl. kamatlábak módosítása, tartalékráta változtatása, vagy nyílt piaci műveletek) gazdaságra gyakorolt hatását. Ha piaci szereplők bíznak a hiteles jegybankban, akkor elhiszik, hogy a jegybank következetesen és előre jelezhető módon cselekszik. A hiteles jegybank és annak megfelelően cselekvő piaci szereplők szimbiózisa elősegíti a gazdasági stabilitás és az inflációs célok elérését. Ezért a vált a jegybanki hitelesség kulcsfontosságú elemmé, mivel a gazdasági szereplők döntéseiket az inflációs célok ismeretében kialakított várakozásaira alapozták. (Bod, 2023)

Az olajválságok után az uralkodó közgazdasági gondolkodásba tehát bekerült a független központi bank eszménye, amely a kamatpolitikájával a pénzkínálatra hat az árstabilitás elérése

érdekében. Szabályalapú politikát folytat és döntéseit átláthatóan kommunikálja a gazdasági szereplők felé, miközben mentes bármiféle politikai befolyástól. (Czeczeli, 2021)

Zsiday (2017) jelentős problémaként vetette fel, hogy a kiszámítható inflációs környezeten túl minden mással kapcsolatban érdektelenné váltak jegybankok. Többek között emiatt nem figyeltek a hatalmasra duzzadt lakossági/vállalati hitelállományokra a különböző eszközár buborékokra. A hitelbuborék 2008-2009-es válságban történő kipukkanása után értették csak meg, hogy a hitelállományok alakulása is fontos, azóta szorosan nyomon is követik. (Zsiday, 2017)

3.4. A monetáris politika változása 2008-as gazdasági válságot követően

A 2008-as globális pénzügyi válság, világszerte jelentősen átalakította a monetáris politikát. A válság kihívásaira adott válaszok új eszközöket és megközelítéseket igényeltek. Meg kell azonban jegyezni, hogy a válságra a nagyobb jegybankok elsősorban keresletteremtéssel reagáltak, amely inkább a keynesi indíttatású gazdaságpolitikát a jellemezte. (Botos, 2023)

A válság tovább erősítette a pénzügyi stabilitás kritikus fontosságát, így a központi bankok stratégiai célrendszerét ki kellett bővíteni a pénzügyi rendszerek stabilitásával. Előbbi cél érdekében a jegybankok a korábbiakhoz képest jóval aktívabb, kezdeményezőbb szerepet vállaltak a pénzügyi rendszer felügyeletében és szabályozásában, valamint a válságkezelési mechanizmusok kialakításában. A válság kikényszerítette, hogy nagyobb hangsúly legyen a makroprudenciális politikán, mert ezáltal biztosítható a pénzügyi rendszer egészének stabilitása és a rendszerszintű kockázatok eredményes kezelése. (Ábel-Nagy, 2022)

További újdonságnak tekinthető a monetáris és fiskális politikák tudatos, tervezett koordinációja. Bár a monetáris politika függetlensége továbbra is kulcsfontosságú kérdés maradt, a gazdasági krízis rámutatott a monetáris és fiskális politikák közötti szorosabb koordináció szükségességére. A hangsúly a gazdaság élénkítésére helyeződött, amelyet csak a kormányzatok és a központi bankok szorosabb és tudatos együttműködésével lehetett elérni. (Czeczeli, 2021)

3.4.1. Változások a jegybanki eszköztárban

Az időszak legnagyobb horderejű változása a nem konvencionális monetáris eszközök megjelenése volt. A 2008-ban induló válság nehezen volt hasonlítható a korábbi válságokhoz,

így a gazdaságpolitikusok rövid időn belül kénytelenek voltak belátni a korábban sikeresen alkalmazott monetáris eszközök (Pl.: irányadó kamatlábak csökkentése) csak korlátozott hatást képesek kifejteni. Az alapkamat szintek bizonyos nagy jegybankoknál ugyanis már nulla közelében voltak, így annak csökkentése már nem bírt jelentőséggel. Mylton és követői korábban nem tudták volna elképzelni, hogy az alapkamatok egyszer a negatív tartományt is megjárják. Néhány központi bank (pl. európai, vagy a japán) negatív alapkamatot vezetett be, tehát az irányadó kamatláb szintjét a korábban határt jelentő nulla alá csökkentették, a gazdasági növekedés ösztönzése és a deflációs nyomás csökkentése érdekében. A válság nagysága és komplexitása miatt azonban ez már nem volt elégséges a gazdaság serkentésére. A gazdasági válságra ugyanakkor reagálni kellett, így a központi bankok nem konvencionális eszközök felé fordultak. (Balázs, 2022)

Az egyik ilyen eszköz az úgynevezett kvantitatív lazítás (a továbbiakban: QE) volt, amely során a központi bankok nagy mennyiségű államkötvényt és egyéb értékpapírokat vásároltak fel a piacról a hosszú távú kamatlábak csökkentése és a likviditás növelése érdekében. Az új jegybanki eszköz hasonlított a hagyományos jegybanki eszköznek tekintett nyíltpiaci műveletekhez. Amíg azonban utóbbit a központi bankok a rövid távú kamatlábak befolyásolására alkalmazták normál gazdasági körülmények között, addig a QE-t a válság hívta életre és a célja a hosszabb távú kamatlábak befolyásolása volt. További különbség az intézkedés méretében ragadható meg. Ugyanis a QE beavatkozások sokkal nagyobb méretű vásárlásokat foglaltak magukban és nem csak államkötvényeket, hanem vállalati kötvényeket és más pénzügyi eszközöket is vásároltak a jegybankok. (Ábel, 2024)

További nem konvencionális eszköznek tekinthető a Forward guidance. Lényege, hogy a jegybank a monetáris politikai szándékait előre bejelenti a piaci szereplők számára mintegy iránymutatásul. Túlmutatott a korábbi hagyományos monetáris politikai eszközökhöz, mert átfogóbb és célzottabb kommunikációt tett lehetővé. Az eszköz segítségével a hiteles jegybank képes volt hatékonyan támogatni gazdasági célok megvalósulását bizonytalan vagy változékony gazdasági környezetben, mert stabilizálta a piaci várakozásokat és csökkentette a bizonytalanságot. (Czeczeli, 2021)

Az új eszköz hatékonysága jól szemléltethető Mario Draginak hírhedt beszédével. Az Európai Központi Bank (EKB) akkori elnöke gyakorlatilag szóbeli intervencióval védte meg a közös európai fizetőeszközt. 2012 nyarán az euró-zóna országiban adósságválság volt kibontakozóban a perifériás, különösen a déli államok kötvényhozamainak meredek emelkedésének következtében. Ezen országok állampapír hozamainak alakulása jelentősen elvált a

magországek (pl. Németország) kötvény hozamainak alakulásától. A kialakult helyzet hatására egyes piaci szereplők elkezdtek arra spekulálni, hogy az eurózóna, valamint a közös fizetőeszköz el fog bukni. Komoly pozíciókat építettek fel és azt árazták, hogy ez a pénzügyi rendszer így nem fenntartható. A helyzet kapcsán az EKB elnökének ominózus beszéde jelentős fordulópontot jelentett. A fő jegybankár beszédében azt üzenete az EKB hajlandó rugalmasan hozzáállni a válságkezeléshez és minden áron megmenti az euroövezetet és a közös valutát. A piaci szereplők elhitték a jegybanki kommunikációt és a korábbi pánikszerű hangulat jelentősen megváltozott, a kiépített pozíciókat leépítették és a hozamok csökkenésnek indultak. Az eurózóna adósságválság fordulópontját ehhez a beszédhez kötik, annak ellenére, hogy a szóban megígért közvetlen államkötvény vásárlás ténylegesen csak évekkel később indult el. (Bod, 2023)

Az időszak komoly kihívása a deflációs spirál elkerülése volt. Ebben az esetben mind a fogyasztás, mind a beruházások visszaesnek. A piaci szereplők ugyanis elhalasztják a vásárlásokat azzal a várakozással, hogy a jövőben olcsóbban juthatnak hozzá ugyanahhoz a termékhez vagy szolgáltatáshoz. A negatív kamatlábak jó megoldásnak bizonyultak a deflációs nyomás ellensúlyozására. Az új monetáris eszköz továbbá arra ösztönözte a hitelintézeteket, hogy ne tartsanak betétet a – QE következtében nagymértékű fölös tartalékkal rendelkező - központi bankoknál, hanem helyezték ki kölcsönként a magánszektorba, azaz növeljék a banki hitelezést, ami segítheti a gazdasági aktivitást. A negatív kamatlábak további pozitív hatása, hogy hozzájárultak az adott ország valutájának relatív gyengüléséhez, amely ösztönzőleg hathat az export növekedésére azon keresztül, hogy az ország termékei olcsóbbá válnak a külföldi vásárlók számára. A befektetői magatartást pedig arra ösztönözi, hogy magasabb hozamot kínál, potenciálisan kockázatosabb befektetések felé mozduljon el a finanszírozás, ami hozzájárulhat a kevésbé fejlett területeken a gazdasági növekedés élénkítéséhez. (Balázs, 2022)

A negatív kamatlábak ugyanakkor erősítették a likviditási csapda kialakulásának kockázatát. Már Keynes is kimutatta munkái során, hogy alacsony, vagy nulla közelében lévő kamatláb-szintnél egyes gazdasági szereplők elkezdik a pénztartást preferálni az egyéb befektetési formákkal szemben, mivel nem várnak jelentős hozamot az újabb befektetéstől. Ilyen esetben a központi bank már nem tudja hatékonyan befolyásolni a gazdaságot, így az alapkamat további csökkentése hatástalan marad. A kamatlábak ilyenkor ugyanis már olyan alacsony szinten vannak, hogy a beruházók úgy gondolják, kisebb a kockázat, ha egyáltalán nem ruháznak be, visszavetve az esetleges gazdasági növekedést- (Czeczeli, 2021)

3.4.2. A jegybanki reakciók a pandémiás helyzetre

Czeczeli (2021) arra hívta fel a figyelmet, hogy a koronavírus okozta válság egyik különlegessége, a jegybanki beavatkozás jóval szűkebb mozgástere. A korábban sikerrel alkalmazott eszközök (Pl. kamatcsökkentések), már csak korlátozottan voltak használhatók, illetve már jelentősen kisebb hatást váltottak ki. A nagy jegybankok közül különösen az EKB-nak volt szűk mozgástere, mert már 2016 óta nulla irányadó kamatszintet tartott fenn. Az USA-ban a központi jegybank szerepét betöltő FED ehhez képest aktívabban tudott élni a kamatcsökkentés lehetőségével, de a hatás már ott is korlátozottabb volt. (Czeczeli, 2021)

Az új helyzet a monetáris politikai eszközök újbóli részbeni megváltozását eredményezte. A központi bankok már nem csak az árstabilitás biztosítására összpontosítottak, hanem fontos célként jelent meg a pénzügyi rendszer számára a megfelelő mennyiségű likviditás biztosítása. Az időszak további jellemzője a nem konvencionális intézkedések típusának és volumenének bővülése, igazodva az adott ország vagy régió gazdasági feltételeihez és megoldandó problémáihoz. A bármi áron elérendő cél a gazdaság élénkítése volt. A jegybankok mérlegfőösszegei már a 2008-as válságra adott válaszként is rekord szintre növekedtek, azonban a COVID-19 válság nyomán még további drasztikus emelkedés következett be. Az USA-ban a FED értékpapír portfóliója 2020 márciusa és decembere között 3.900 milliárd dollárról közel 6600 milliárd dollárig növekedett. (Zsoldos, 2023)

A szakirodalomi kutatásaim alapján kijelenthető, hogy a koronavírus válság hatásra az inflációs célkövetés fontossága nem csökkent. A válságot követő gazdasági fejlemények alapján prognosztizálható volt az infláció hirtelen megugrása. Az előrejelzésekhez képest később jelent meg az adatsorokon az árindex megugrása, ami új elemnek tekinthető. Utólag a közgazdászok azzal magyarázták, hogy a vírusválság után erőltetett gazdasági növekedés serkentéséből eredő kockázatokat nem kezelték megfelelően. A későbbi kutatások igazolták, hogy infláció ismételt megjelenése annak volt köszönhető, hogy a gazdasági élénkítések érdekében hatalmas mennyiségű likviditást pumpáltak a gazdaságba, amelynek nagy része nem a reálgazdaságban, hanem a pénzügyi rendszerben maradt. (Bod, 2023)

Az infláció elmaradása következtében számos gazdasági szakértő már deflációs időszakra történő felkészülést sürgetett. A közgazdasági szakma nagy része értetlenül állt, az infláció elmaradás jelenségével szemben. A korábbi tapasztalatok alapján ugyanis racionális várakozásnak tűnt, hogy a jegybankok által teremtett extra likviditás az eszközvásárlási műveleteken keresztül előbb-utóbb inflációt gerjeszt. Utólag mutatták ki csak, hogy a hatalmas

összegű mennyiségi lazítási programok (QE) először nem a reálgazdaságban csapódtak le, így az aggregált kereslet nem tudott növekedni (Botos, 2023)

Az inflációs célkövetés fontossága nem, de a rendszer némileg módosult a válságot követően. Megerősödtek ugyanis azok a közgazdasági gondolatok, hogy a rendszer rugalmasságát erősítené, ha a központi bankok az átlagos inflációs célkövetés rendszerére térnének át.

Az USA-ban 2020-ban bevezetett új stratégia lényege, hogy a Fed már nem csak egy konkrét inflációs célszámot követ (korábban ez 2-3% volt), hanem az inflációt hosszabb időtávon vizsgálja és az adott időszakra átlagosan szeretné elérni a korábban megjelölt inflációs célkitűzést. A stratégia gyakorlati megvalósulása, hogy ha az infláció egy ideig a 2%-os cél fölé kerül, akkor ezt a Fed egy ideig hajlandó tolerálni, tehát a folyamatokba nem avatkozik be monetáris eszközökkel. A monetáris beavatkozás elmaradását viszont a jegybank egy előre meghatározza és folyamatosan kommunikálja a gazdasági szereplők, hangsúlyozva, hogy mindezt egy magasabb szintű gazdaságpolitikai célok (pl. pénzügyi stabilitás) elérése érdekében teszi. Az átmenetileg magasabb infláció így kompenzálhatja a korábbi alacsony inflációs időszakot. Az új megközelítés rugalmasabb keretet biztosít a Fed számára, mert így elkerülhető, hogy a monetáris politika ne korlátozza szükségtelenül a gazdasági növekedést, de közben ne kelljen az árstabilitásról sem lemondani. A jegybank így a rövidebb távon jelentkező inflációs kilengések felett „szemet hunyhat” és hosszabb távú perspektívából értékeli az inflációs trendeket. A magasabb inflációs célok megfontolása, valamint rugalmasabb jegybanki hozzáállás azt mutatja, hogy a monetáris politika ismért alkalmazkodott az új gazdasági realitásokhoz, ahogy az a korábbi időszakokban is megfigyelhető volt. (Bareith, 2022)

3.5. A hazai inflációs helyzet áttekintése a rendszerváltástól napjainkig

Az infláció Magyarországon az elmúlt három évtizedben jelentős volatilitást mutatott. A legmagasabb inflációs rátát a rendszerváltást követően mérték, de az utóbbi években az infláció ismét régen nem látott magasságokba emelkedett. A fejlett piacgazdaságokhoz hasonlóan az árszínvonal változását számos tényező befolyásolja, alakítja. Így hazánkban is a legfontosabb kérdések a téma kapcsán: a gazdasági növekedés, az aktuális monetáris politika és annak eszköztára, valamint a külső árak alakulása.

A következőkben a magyar helyzet, három időszak alapján végzett áttekintése következik.

3.5.1. A hazai inflációs folyamatok áttekintése 1990-től 2008-ig

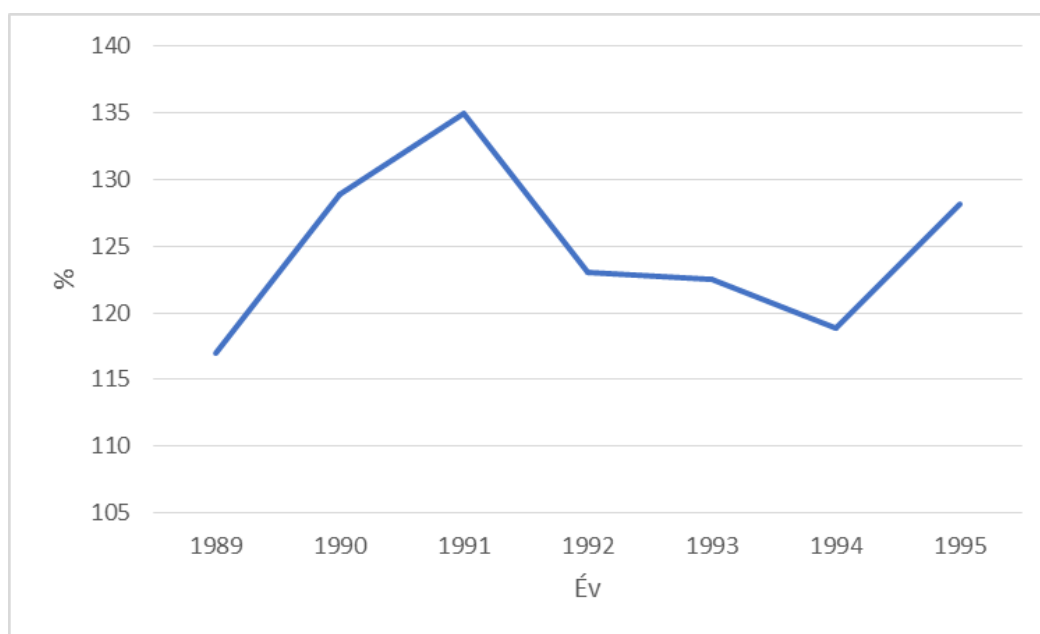
Elsőként az 1990-től 2008-as évig tartó időszakot tekintsük át.

3.5.1.1. A rendszerváltást követő turbulens inflációs időszak

A piacgazdaság első évtizedében a gazdasági szereplők hirtelen megugró, korábban nem tapasztalt inflációs környezettel szembesültek. A rendszerváltást követően az infláció rendkívül magas volt, 1990-ben meghaladta éves alapon a 29%, 1991-ben 35%-ot. (3. ábra)

3. ábra: A hazai fogyasztó árindex alakulása 1989-1995 között

(Forrás: KSH 1.1.1.2. alapján saját szerkesztés; Előző év=100%)

Az időszakot jellemző magas inflációs környezet elsősorban a rendszerváltás gazdasági következményének, illetve a piacgazdaság kialakulásához szükséges strukturális átalakulás eredményének volt köszönhető. Mint az ismert 1989-ben megtörtént a politikai rendszerváltás, a gazdasági rendszerváltás folyamatai már korábban elindultak. Magyarország elhagyta a korábban évtizedekig jellemző szocialista tervgazdaság kereteit, ami gazdasági liberalizációval, privatizációval és az árak elszabadításával járt együtt. A szocialista rendszerben megszokott kontrollált árak megszűntek, ami rövid időn belül liberalizálta az árakat, ami közvetlenül hirtelen sokszorú áremelkedést eredményezett. Az állami szubvenciókat (Pl. fogyasztói ártámogatások) a kormányzat kénytelen volt megszüntetni, vagy jelentősen visszavágni, ami tovább növelte az inflációt. (Karsai, 2006)

A szocialista működés egyik jellegzetes eleme a mesterségesen alacsonyan tartott árak elfojtották inflációt, ami viszont rendszerváltást követően hatalmas erővel tört felszínre. A piaci szereplők rövid időn belül sajnálatos módon alkalmazkodtak a magas inflációs környezethez, ami tankönyvben leírt módon beépült a gazdasági várakozásokba. Gazdasági döntéseiket úgy hozták meg, hogy előre kalkulálták a termelési költségek növekedését. Ez az árazási stratégia további nyomást helyezett az inflációra. Kimutathatóan kialakult az ár-bér spirál jelensége is, mert a bérek emelkedése meghaladta a termelékenység növekedését. A bérek folyamatos emelésével próbálták utolérni az inflációt, hogy azok vásárlóértéküket megőrizték. Az inflációt követő béremelések azonban csak tovább fokozták az áremelkedés ütemét, hiszen a vállaltok azért emeltek árat, mert az volt a várakozásuk, hogy a költségeik növekedni fognak. (Balázs, 2022)

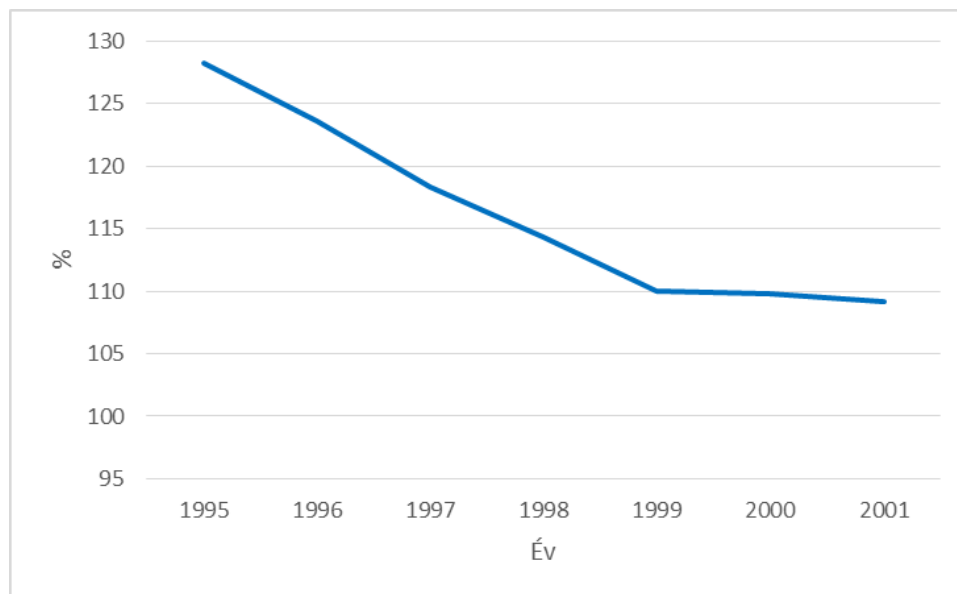
A vizsgált időszak gazdasági helyzetét tovább nehezítette, hogy 1990-ben kitört az Öböl-válság, ami hatására megugrottak a kőolaj és más energia hordozók árai. Előbbiek áremelkedés tovább gyűrűzött a fogyasztói árakba, ami tovább komolyabb áremelést eredményezett. Az akkori magyar kormányzat az adóbevételek stabilitása érdekében fokozatosan egyre több termék forgalmazását vonta adófizetés alá. A kormányzati részről racionális lépésre a piaci szereplők nagy része viszont további áremeléssel válaszolt, ami az adó jellege miatt tovább erősítette az inflációt. (Plósz, 2016)

3.5.1.2. A hazai deviza csúszó leértékelése

A Bokros csomag (1995) strukturális államháztartási reformot jelentett, ami jelentős társadalmi ellenállást váltott ki. A reformcsomag célja a gazdasági stabilizáció volt, amely tartalmazott egyaránt fiskális és monetáris szigorításokat is a központi költségvetés strukturális reformjain túl. Az intézkedések az inflációt rövid távon ugyan megnövelték, de hosszabb távon hozzájárultak a gazdaság stabilizálásához és az áremelkedés mérséklődéséhez. A gazdasági szerkezet konszolidálásával párhuzamosan az éves inflációs ráta 1995 közepétől trendszerű csökkenésbe kezdett. Az időszak elején közel 30%-os értékről annak harmadára csökkent. (Bareith, 2022) (4. ábra)

4. ábra: A hazai fogyasztó árindex alakulása 1995-2001 között

(Forrás: KSH 1.1.1.2. alapján saját szerkesztés; Előző év=100%)

Az alacsonyabb inflációs környezetet nemcsak a kormányzati intézkedések támogatták, hanem jelentős szerep tulajdonítható a külső környezet (Pl. energiahordozók árcsökkenése) javulásának. Az infláció mértéke az évtized végére éves alapon egyjegyűvé vált. (Karsai, 2006)

Magyarország gazdaságpolitikáját 2000-es évek elejéig a hazai deviza tudatos és irányított, valamint kényszerű leértékelése jellemezte. A startégiától azt várták, hogy javítja a versenyképességet és jelentős támogatást biztosít az infláció elleni küzdelemhez. (Spéder, 2023)

A magyar gazdaságpolitika a rendszerváltást követően egyik legnagyobb kihívásával állt szemben. A nemzetközi környezetben kialakult inflációs sokkok hatásai miatt jelentősen erősödtek az infláció ún. inerciális komponensei. Utóbbiak olyan tényezők, amelyek következményeként az infláció az eredeti kiváltó okok megszűnése ellenére is magas marad. Ezen tényezők közül kiemelkednek az inflációs várakozások. A nemzetközi tapasztalatok áttekintését követően egyértelművé vált, hogy magas inflációs környezet esetén a monetáris politikának nehezebb a feladatait ellátni, különösen az inflációs várakozások befolyásolása jelent kihívást. Magyarországon ezen időszakban komoly kockázata volt, hogy az infláció magas szinten beragad. A hazai jegybank mozgástere rendkívül szűk volt, az elvileg önálló kamatpolitika teljes mértékben a külső folyamatok által volt determinált. Nagyon leegyszerűsítve, a jegybank és a kormány egyedül a hazai deviza leértékelésének mértékben és időzítésében dönthetett szabadon. (Bareith, 2022)

A nemzetközi gazdasági környezet a 2000-es évek elejére jelentősen megváltozott, számos negatív változás (politikai és gazdasági bizonytalanságok) okozott kihívást. A nagyobb horderejű változások közül a dotcom buborék kipukkanását, majd az azt követő gazdasági visszaesést, valamint az 2001. szeptember 11-i terrortámadást és következményeit érdemes kiemelni. (Plósz, 2016)

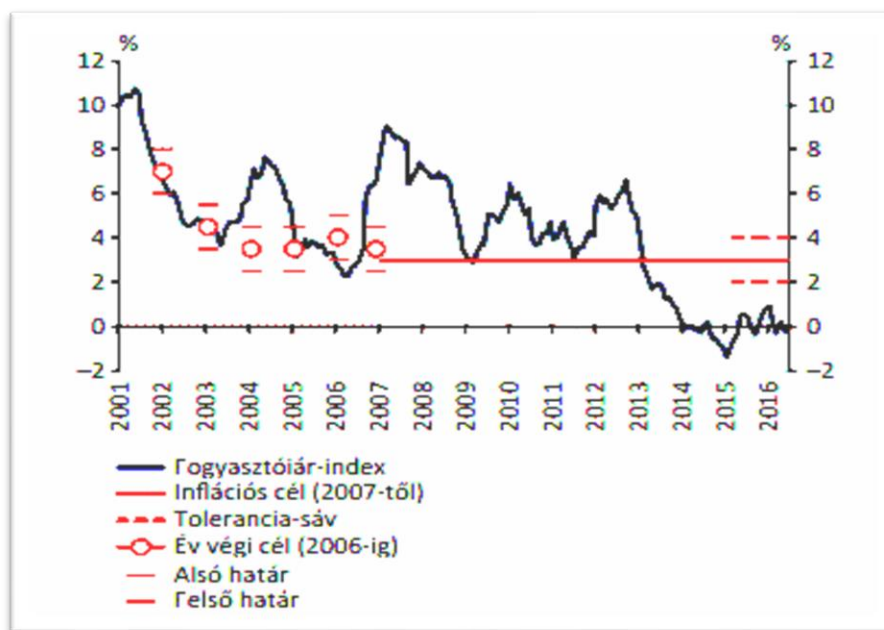
Az MNB az 2001-ben a hatékonyabb monetáris beavatkozás érdekében, az árfolyam cél követéséről áttért az akkor már nemzetközi szinten széles körben alkalmazott inflációs célkitűzések követésére. Hasonlóan a fejlettebb országok gyakorlatához a jegybank legfontosabb célja az árak stabilitásának megőrzése lett, amit úgy próbált elérni, hogy nyilvánosan kijelölt inflációs célokat határozott meg és azokat igyekezett teljesíteni. (Botos, 2023)

3.5.1.3. Ezredfordulótól a 2008-as pénzügyi válságig

Az évtized elején, mind a fiskális, mind a monetáris politikában a sikeres és mielőbbi Európai Unió csatlakozás lett a legfontosabb mozgatórugó. A hivatalos csatlakozásig (2004) a magyar infláció kisebb nagyobb hullámokkal a 4-10 százalékos tartományban mozgott. (Bareith, 2022) (5. ábra)

5. ábra: A hazai infláció alakulása az inflációs célkövetés rendszerében

(Forrás: (Plósz, 2016) 95. o.)

Plósz (2016) tanulmányában megjegyzi, hogy a 2000-es évek elején a hazai deviza euróhoz viszonyított stabilitása támogatta az inflációs folyamatokat 2001 és 2003 között a hazai deviza árfolyama az euróhoz viszonyítva stabil maradt. A fejlett nyugati piacokon ugyanis ezen időszak alatt egy recessziós hullám vonult át, tehát a külső körülmények nem alakultak kedvezően. Ennek dacára a hazai deviza relatíve erős maradt, így a hazai infláció mégis csökkent. A következő néhány évben viszont fiskális élénkítés történt, az infláció már emelkedett és a GDP arányos államadósság is emelkedett. . Az időszak másik hazai sajátossága a vállalati szektor profit fölözési stratégiája. A korábban említett kedvezőtlen külföldi folyamatok emelkedő beszerzési árakat eredményeztek, amit a vállalati szektor nagyjából egy az egyben továbbhárított a végső fogyasztók irányába. Viszont a 2000-es évek elején az energia hordozók és az ipari alapanyagok világpiaci áremelkedése nem gyűrűzött be a végső fogyasztói árakba, köszönhetően a kínai és indiai vállaltok globális megjelenésének. A globális verseny erősödésével a hazai vállalatok irányába a külföldi beszállító partnereik nem tudták a költségeik emelkedését érvényesíteni, de ezt a hazai vállalati szektor nem „adta tovább”, hanem lefölözte és a hazai fogyasztók felé az indokoltnál magasabb árat alkalmazott. (Plósz, 2016)

Botos (2023) szerint a nemzetközi gyakorlat és példák ellenére 2001-től a világválságig nem volt hatékony koordináció Magyarországon a két fő gazdaságpolitikai ág között. Az időszakra jellemző, hogy a fiskális kormányzat az állami beruházások ösztönzésével és költségvetési finanszírozásával igyekezett a növekedést ösztönözni és fenntartani. A növekedést a monetáris politika a rendelkezésre álló eszközeivel egy ideig támogatta is, de a laza fiskális politika időről-időre költségvetési kiigazítást igényelt, hogy a költségvetés bevételi oldala rendben legyen. A korrekciót a kormányzat főleg az indirekt adók emelésével igyekezett elvégezni. Az adóváltozások ösztönözték az infláció növekedését, jótékonyan hozzájárultak a fogyasztás csökkenéséhez, ami viszont lecsapódott az adóbevételek visszaesésén keresztül. Össze is állt a dolgozat elején jelzett csapdahelyzet, amely intézkedésként újabb kiigazítást igényelt. Az időszakban bizonyos mértékig beindult az ár-bér spirál, mert az infláció növekedése részben beépült a piaci szereplők várakozásába és ez pozitívan befolyásolta a bérigényeket. A növekvő bérek pedig tankönyvi módon támogatták az infláció emelkedését. (Botos, 2023)

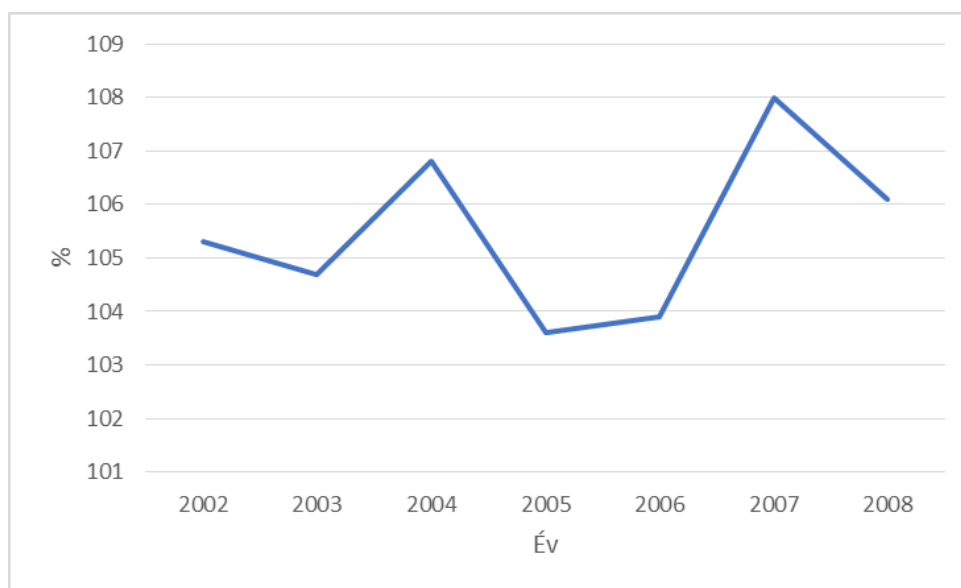
A fiskális és monetáris kormányzat közötti nem hatékony koordináció 2002 és 2010 között átlagosan 6,4 százalékos költségvetés hiányt eredményezett. Ez európai összevetésben igencsak laza költségvetési fegyelemnek számított. A hazai infláció pedig a visegrádi országokhoz képest közel 2,5 százalékponttal alakult magasabban. Összességében az időszakra a magas inflációs környezet volt a jellemző. Az MNB-nek az időszak során nem sikerült az inflációt leszorítania,

pedig tankönyvbe illő módon magas irányadó kamattal reagált a magas inflációra. A fiskális és a monetáris politika közötti harmónia csak 2013-ra állt helyre. A hatékonyabb együttműködés hatására a visegrádi országokhoz képest az átlagos különbség 0,3 százalékpontra csökkent. (Bod, 2023)

2002 és 2008 között a hazai fogyasztói árindex alakulását a mérsékelt inflációs környezet, de a jelentős ingadozások jellemezték. 2002-2003-ban az infláció még csökkent, majd 2004-ben megugrott és 7% közelébe emelkedett. A 2005-2006-os éveket újra a mérséklődés jellemezte, ami 2007-ben újra emelkedésnek ugrott és a 8% körüli szintig kúszott fel. a szigorúbb költségvetési politika és áremelések hatására. 2008-ra az infláció lassulni kezdett. (6. ábra)

6. ábra: A hazai fogyasztó árindex alakulása 2002-2008 között (%)

(Forrás: KSH 1.1.1.2. alapján saját szerkesztés; Előző év=100%)

3.5.2. A pénzügyi válságtól a legutóbbi inflációs sokk kialakulásáig

A 2008-as pénzügyi válság berobbanásakor Magyarország különösen sérülékeny helyzetben volt. A válságot az amerikai jelzálogpiaci összeomlás és a Lehman Brothers csődje váltotta ki, amely gyorsan áterjedt a globális pénzpiacokra, és világszerte likviditási válsághoz vezetett. A devizahitelezés társadalmi és gazdasági súlya mellett, az ikerdeficit réme fenyegette az országot. A költségvetési és a folyó fizetési mérleg hiánya egyidejű megjelenésének kockázata egyértelmű jelzést adott arról, hogy az ország az időszakban nemcsak belső, hanem külső

egyensúlytalansággal is küzdött, ami hosszú távon pénzügyi stabilitási problémákat eredményezhetett volna. A nemzetgazdaságot gyenge növekedés jellemezte már a válságot megelőző években is, ami a 2006-os fiskális konszolidáció áthúzó hatása volt. A költségvetési kiigazítás ugyanis a fogyasztás és beruházások csökkenéséhez, valamint a munkanélküliség növekedéséhez vezetett. A berobbanó válság tovább mélyítette a fennálló problémákat, a krízis nemzetközi jellege miatt viszont a külpiaci kereslet is bezuhant. A hazai deviza leértékelődése felgyorsult, ami növelte a lakosság és a vállalatok devizában kifejezett adósságainak értékét. Előbbiek rendkívül negatívan befolyásolták a bankrendszer hitelezési képességét, de főleg a hajlandóságát. Minden a gazdasági helyzet további romlásának irányába mutatott. (Pihál, 2017)

A magyar gazdaság helyzete egyre kilátástalanabb lett és úgy tűnt, hogy a fiskális és a monetáris politika eszközei is hatástalannak bizonyultak. Az ország pénzügyi stabilitása komolyan veszélybe forgott, ezért 2008 őszén az ország vezetése kénytelen volt az IMF-hez és fordulni, miközben az MNB 300 bázispontot emelt az amúgy sem alacsony hazai irányadó kamaton. Ebben az időszakban a fejlett országok központi bankjai éppen ellenkezőleg cselekedtek, soha nem látott mértékű monetáris lazításba kezdtek. (Plósz, 2016)

Az IMF összefogva, az Európai Bizottsággal és a Világbankkal 20 milliárd eurós mentőcsomagot állítottak össze Magyarország számára. A Nemzetközi szervezetek támogatása segítette stabilizálni a hazai pénzügyi rendszert, illetve helyreállította befektetői bizalmát. A csomag célja az államháztartás konszolidálása, a pénzpiaci stabilitás visszaállítása és a forint védelme volt. (Bod, 2023)

A válság jelentős hatással volt a hazai inflációs helyzetre. A korábban említett gazdasági visszaesés következtében csökkent a belső kereslet, ami elméletileg előrevetített volna gyorsabb inflációs csökkenési pályát. De nem így történt, mert ebben az időszakban a hazai deviza nem támogatta, hanem hátráltatta a folyamatot. A fogyasztói árak 2013-ig 4-5 százalékos mértékben növekedtek éves alapon. (Bareith, 2022)

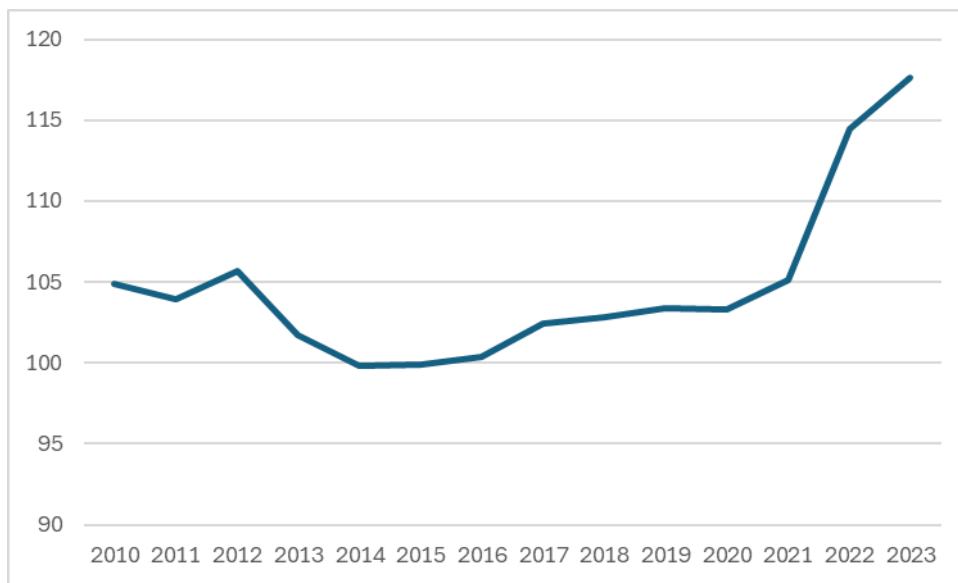
A 2010-2011-es években a külső gazdasági környezet fokozatosan javult, de a nyersanyagárak viszont folyamatosan emelkedtek. 2011 második felében világméretű élelmiszerár-robbanásban következett be, amelyre a hazai infláció, viszont kissé meglepő módon, nem emelkedett vissza a korábbi magas szintekre. A gazdasági válságot követően a globális környezetben továbbra is a deflációs trendek voltak az erősebbek, ami támogatta, hogy nem szabadult el a hazai infláció. A külső tényezők mellett számos magyar sajátosság is meghúzódott a háttérben. A

háztartások csak viszonylag hosszú idő alatt tudták vagyoni helyzetüket rendezni, amit a válság megtépázott. Az időszakban különösen alacsony volt a banki hitelezés mértéke. Az előbbi sajátosságok miatt, az emelkedő nyersanyagárak nem gyűrűztek be oly mértékben a fogyasztói árakba, mint arra eredetileg számítani lehetett, mert az árak beépülését ellensúlyozta a háztartások csökkenő fogyasztása. Mindezek ellenére a fogyasztói árak növekedése még mindig magasabb volt, mint a jegybank által kitűzött cél, így az emelkedő inflációs kilátások miatt 2011 végére 7 százalékra emelték az alapkamatot. (Spéder, 2016)

2013-tól új korszak indult. Egyrészt világszinten nagyon gyengén alakultak a mezőgazdasági terméseredmények, a kevesebb termék miatt az agrárpiacon az árak újra emelkedtek, amelyek hatását itthon sem lehetett elkerülni. Másrészt a kormány 2013-tól hatósági ár formájában rögzítette az energiaárakat, így azok nem tudtak tovább emelkedni. A központi árszabályozás - az elhíresült „rezsicsökkentés” - hatására az infláció radikális csökkenésnek indult. (7. ábra) Az árszabályozásnak köszönhetően az importált infláció is alacsony szinten maradt. A kontroll alatt tartott energiaárak 2014-ben már 1-1,5 százalékponttal járultak hozzá az infláció mérséklődéséhez. Harmadrészt az előbbi folyamatok hatására az infláció elszakadt a maginflációtól és az ágazati különadók (pénzügyi, telekommunikációs szektor, tranzakciós illeték) megjelenése is erősen torzítani kezdte az inflációs folyamatok tisztán látását. (Balázs, 2022)

7. ábra: A hazai fogyasztó árindex alakulása 2010-2023 között (%)

(Forrás: KSH 1.1.1.2. alapján saját szerkesztés; Előző év=100%)

3.5.3. A legutóbbi inflációs sokk tapasztalatai, esetleges magyarázata

Ábel és társai 2024-es publikációjuk szerint a 2021 után begyorsult infláció magyarázatát elsősorban nem a keresleti oldalon kell keresni. Vizsgálatuk során arra jutottak, hogy minden előzetes elképzelés ellenére az aggregált kereslet összességében nem nőtt a Covid-19 vírus elvonulását követő gazdasági újranyitásokat követően. Nem vitatják, hogy a COVID-19 kapcsán bevezetett korlátozások következtében bizonyos mértékű vásárlásokat elhalasztottak a piaci szereplők, amelyek a lezárások eltörlésével pótlólagos keresletként jelentek meg a piacon, de ezzel az aggregált kereslet nem növekedett. Elemzésükben arra is rávilágítottak, hogy a nominális bérek alakulása növekedést mutatott, ráadásul a fejlett gazdaságokban nagyrészt az alacsony hozzáadott értékű munkahelyek tűntek el, összességében nem igazolható az ár-bér spirál kialakulása, azaz nem ez fűtötte az inflációt.

Stiglitz – Regmi szerzőpáros, akik öt tényezőben találta meg, hogy az USA-ban mi lehetett a legutóbbi infláció magyarázata. (1) Az orosz-ukrán háború következményeként felgyorsult a világpiaci energia- és élelmiszer áremelkedés. (2) Egyéb alapvető termékek áremelkedése, amely már inkább globális ellátási zavarok következménye. (3) Az előző pontban jelzett termékek hiánya az áremelésen túl azok helyettesítő termékeinek piacán is hullámot indított el. (4) Lakásbérleti díjak és végül, de nem utolsó sorban (5) a vállalatok piaci erejéből fakadó árnövekedés, ami a költségeik emelkedéséhez képest magasabb eladási ár növekedést jelentett. Az amerikai professzorok elemzése arra világít rá, hogy az USA-ban 1960 és 1980 között a vállalatok átlagosan 26%-kal magasabb áron adták el termékeiket, mint amennyibe azok előállítása került. Utóbbi marginális, vagy határkölség 1980-as évek után tovább növekedett és 2021-re már jelentősen, 72%-kal volt magasabb a marginális költségekhez képest. Másként fogalmazva a jelentősebb piaci erővel jelentkező vállalatok jóval magasabb árat szabtak meg termékeikért, mint amennyibe azok előállítása került. Kimutatható tehát profit extra növekedése és az infláció kapcsolata. Az árak jelentős emelkedését nem az előállítási költségek növekedése idéztet elő, hanem a profit iránti igény hajtott, amit a fogyasztók inflációként érzékeltek. (Weber, 2023)

A Makronóm Intézet makrogazdasági elemzője Magyarországon is összefüggést talált a vállalati profitráták és az infláció alakulása között. 2023-as elemzésében rámutatott arra, hogy az infláció globális trendje mellett itthoni viszonylatban is egyértelműen kimutatható, hogy a vállalati profitok és infláció között, ha nem is nem nagymértékben, de van összefüggés. Statisztikai adatokkal alátámasztható ugyanis, hogy bizonyos országokban - köztük Magyarországon is - a vállalati profit önmagában növelte az inflációt. A vállalati profitok

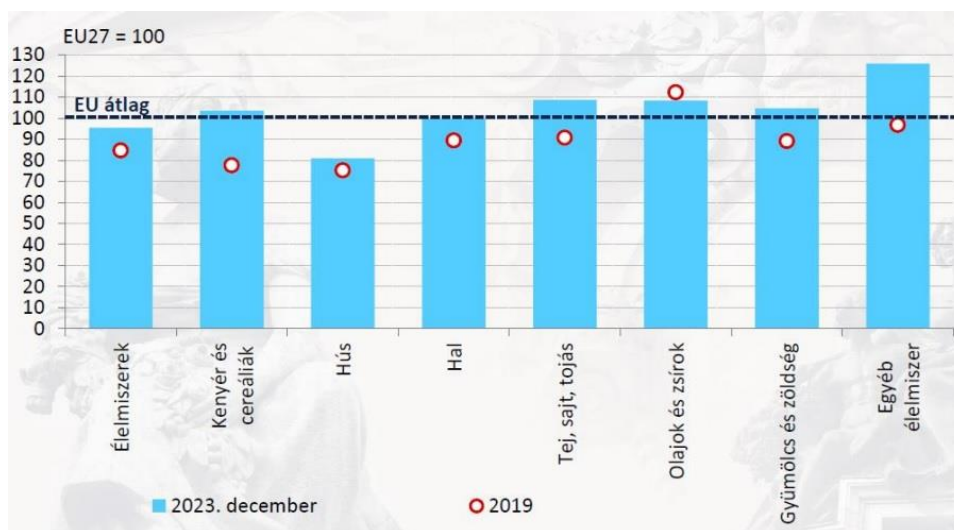
növekedése közvetlenül hozzájárulhat az általános árszint emelkedéséhez, mert bizonyos vállalatok képesek arra, hogy a magas keresleti környezetben az áraikat megemelve tovább növeljék profitjaikat, anélkül, hogy jelentős keresletcsökkenést tapasztalnának. (Makronóm, 2023)

Az OECD 2023-as tanulmány szerint Magyarországon a környező országokhoz képest magasabb volt az infláció. A tanulmány készítői szerint a magyar inflációs helyzetre az alábbi okokat azonosították: (OECD, 2023)

- 1) **Forint leértékelődése:** A forint jelentős mértékű leértékelődése hozzájárult az importált termékek és szolgáltatások drágulásához, ami különösen erős inflációs nyomást gyakorolt. Az árfolyam-ingadozások, amelyek különösen az energia és a nyersanyagok importjára hatottak, tovább növelték az árakat.
- 2) **Agrárárak jelentős növekedése:** Magyarországon az agrárárak sokkal nagyobb mértékben emelkedtek, mint más EU-országokban. Ez különösen az élelmiszerek inflációjában jelentkezett, ami nagyobb súlyt képviselt az inflációs kosárban. Az agrártermékek inputárai, például a műtrágya és az állati takarmány drágulása jelentősen megugrott, ami a végtermékek árában is megjelent (8. ábra).

8. ábra: A hazai élelmiszerárak az Európai Unió átlagához képest

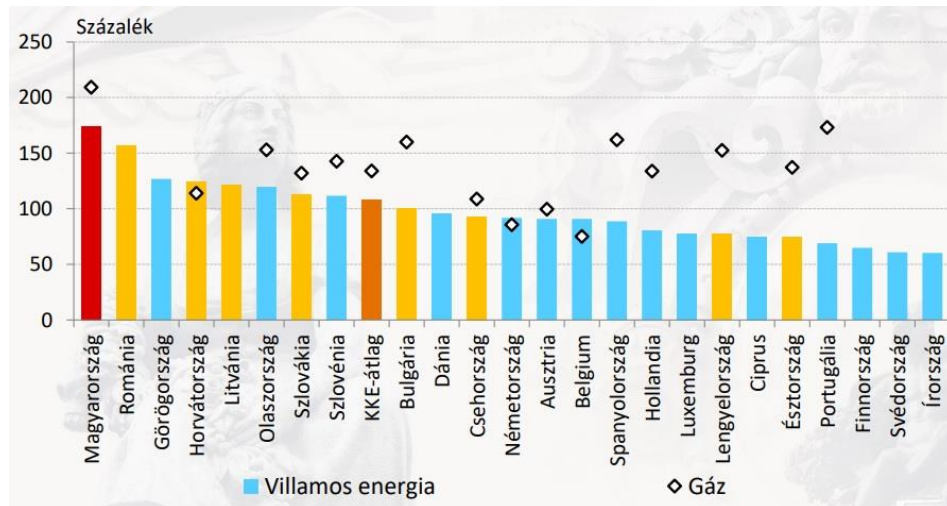
(Forrás: MNB (2024) 9. o.)

- 3) **Energiaárak szabályozása:** Bár az energiaárakra vonatkozó árplafonok egy ideig visszatartották a hazai energiaárak növekedését, azok eltörlése, különösen 2022

augusztusa és decembere között, jelentős áremelkedéseket okozott. Az energiaárak hirtelen növekedése szintén nagy szerepet játszott az inflációs különbségben Magyarország és a régió többi országa között (9. ábra).

9. ábra: Vállalati áram- és gázárak változása az Európai Unióban a 2022-es évben
(Forrás: MNB (2024) 20. o.)

- 4) Kormányzati támogatások és bérnövekedések:** A minimálbér és a közszférában dolgozók bérének emelése szintén felfelé hajtotta az árakat. A jövedelemnövekedés egyes szektorokban az inflációt fokozta, mivel a kereslet meghaladta a kínálatot.

4. Alkalmazott módszerek (anyag és módszer)

Szakedolgozatom tartalmaz primer és szekunder kutatásokat. Egyrészt bemutatom az elmúlt időszakok nagyobb inflációs sokkjait. A kutatás ezen célja megérteni és azonosítani azokat az eseményeket, amelyek a legújabb kori globális inflációs sokkhoz vezettek. A szakirodalom alapján továbbá bemutatom, hogy a korábbi inflációs helyzetben melyek voltak a sikeres kormányzati intézkedések és előbbieket a gazdasági szereplők hogyan reagálták le. A vizsgálat keretében bemutatom, hogy a korábbi időszak infláció elleni küzdelem során hogyan alakult át a közgazdasági gondolkodás azon belül a monetáris politika. Az előbbiekkal párhuzamosan - külön fejezetben - áttekintem a magyar inflációs helyzetet. A szakirodalom áttekintés során megvizsgálom továbbá, hogy az elmúlt időszak nagyobb inflációs hullámaiban milyen szerepet játszottak a lakossági szereplők várakozásai.

Primer kutatásként azt vizsgálom, hogy a magyar lakosság helyzetére hogyan hatott a legutóbbi inflációs nyomás. Saját, szubjektív megítélésük szerint milyen gazdasági helyzetben voltak előtte és hogyan reagáltak a legutóbbi magasabb inflációs környezet kihívására. Vizsgálom gazdasági helyzetük változását, valamint milyen a gazdasági környezettel kapcsolatos várakozásaik a következő 1-3 évre. A primer kutatást online kérdőív formájában végzem. Vizsgálatom csak az online kérdőívet kitöltők lekérdezésre terjed ki, a vizsgálati minta nem tekinthető reprezentatívnak. Következésképpen prognosztizálható valamilyen kutatási elv megsértése, de az a várakozásom, hogy cserébe informatív lesz a kutatás eredménye. Nem törekedtem reprezentatív mintát összeállítani, több okból sem. Egyrészt az általam elérhető személyek nem tükrözik a lakosság országos eloszlását semmilyen releváns mutatószám vonatkozásában. Másrészt egy ilyen jellegű adatgyűjtéshez elengedhetetlen a válaszadók részéről a bizonyos szintű bizalom megléte, különben a kérdésekre torz válaszokat kapok, vagy egyáltalán nem kapok választ a kérdésekre.

4.1. A primer kutatás eredményeinek ismertetése

A kérdőíves felmérésre történő felkészülés keretében számos hasonló jellegű lefolytatott kutatás eredményét tanulmányoztam annak érdekében, hogy a felmérés várható eredményeit feltérképezsem, illetve, hogy reális képet kapjak a hasonló célból folytatott felmérések során alkalmazott kérdőív szerkezeti és tartalmi felépítésről.

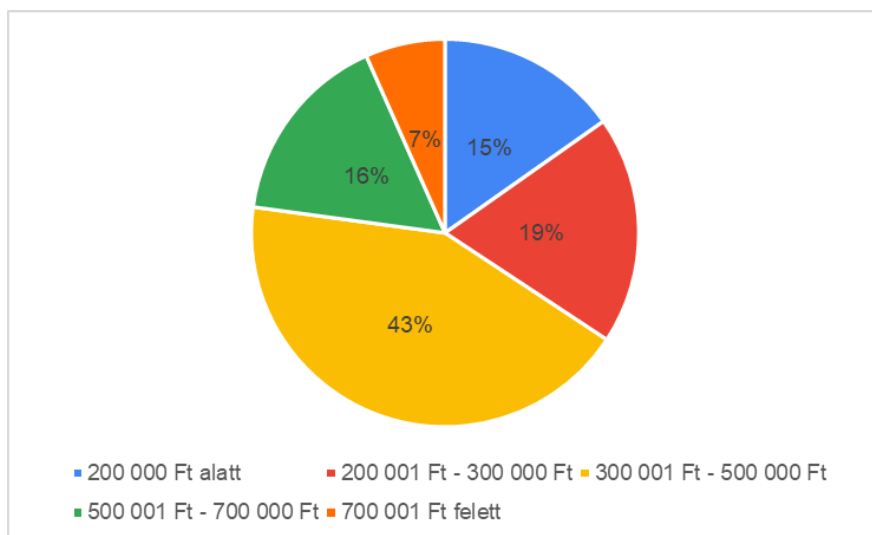
A 23 kérdésből álló online kérdőívet végül 105-en töltötték ki. A kérdőívet kitöltők demográfiai összetétele érdekes képet ad a válaszadók társadalmi háttéréről, annak ellenére, hogy a minta nem volt reprezentatív és nem is terveztem ilyen jellegű mintát összeállítani.

Nemek szerinti megoszlás alapján a válaszadók közül 65 nőnek (a teljes minta 62%-a), míg 40-en férfinak (38%) jelölte magát. Életkorukat tekintve a legtöbben (39 fő) a 26-35 éves korosztályhoz tartoznak, de jelentős csoportot képviselnek a 18-25 évesek is. A válaszadók ötöde a 36-45 éves korosztályba tartozik. A kérdőívet kitöltők negyede 46 év életkor feletti. Lakóhely szerint a válaszadók többsége (43%) kisebb településekről érkezett (45 fő), ami fontos abból a szempontból, hogy nem kizárólag városi környezet élőktől származnak a válaszok. Negyvennégy fő a fővárosban él és a válaszadók 15%-a megyeszékhelyen, vagy megyei jogú városban lakik. Ez a területi eloszlás változatos gazdasági körülményekről ad képet, hiszen a kisebb települések és nagyvárosok között jelentős gazdasági és jövedelmi különbségek lehetnek, ami befolyásolhatja válaszadók inflációval kapcsolatos véleményét is.

A respondensek 7%-a nettó 700 ezer feletti jövedelemmel rendelkezik. Nettó 300 ezer forint alatti jövedelemmel a válaszolók 36%-a rendelkezik. A felmérés résztvevőinek legtöbbje (45 fő) 300 001 Ft - 500 000 Ft közötti nettó keresetről számolt be (10. ábra)

10. ábra: A válaszadók nettó jövedelem szerinti megoszlása

(Forrás: Saját szerkesztés a kérdőíves felmérés adatai alapján, 2024)

A KSH számítása alapján 2024 júniusában Magyarországon a nettó átlag kereset, a különböző adókedvezmények nélkül, 427.000 Ft, amennyiben a kedvezményeket is figyelembe vesszük

442.000 Ft volt. A becslések szerint a magyarok 75%-a kevesebbet keres az átlagbérnél, amihez az is hozzátartozik, hogy az átlagbér a magas jövedelműek miatt nagyon "torz" képet mutat a jövedelmi helyzetről. Emiatt számos szakértő felvetette, hogy az átlagbér helyett a mediánbért kellene alkalmazni a kutatások során, mert a két érték számítása közötti különbségek elfedhetnek számos fontos társadalmi kérdést és folyamatot. Az átlagbér kiszámításakor ugyanis minden kereset összeadódik, amelyet elosztanak a dolgozók számával, így a nagyon magas fizetések felfelé húzzák az átlagot, így óhatatlanul torzítják a valós képet. Ugyanerre az időszakra a kedvezményekkel korrigált nettó kereset mediánértéke 359 200 forint volt. Utóbbi indikátor jelentése, hogy a magánszemélyek fele ennél többet, a másik fele pedig ennél kevesebbet keres. Amennyiben ezt összevetjük kérdőíves felmérésünk adataival, akkor megállapíthatjuk, hogy a válaszadók közel kétharmada a KSH által közölt 359 200 forintos nettó medián kereset érték felett, míg kevéssel több, mint harmaduk a mediánérték alatt keres. Vagyis a mintánkban az országos átlaghoz képest a magasabb jövedelemmel rendelkezők felül reprezentáltak.

A kérdőíves felmérés alapján a válaszadók munkaerőpiaci státusza úgy alakult, hogy több, mint kétharmaduk (73,3%) foglalkoztatott, a válaszolók 15,2%-a gazdaságilag inaktív (pl. nem dolgozó tanuló, nyugdíjas), egyéb okból inaktív a megkérdezettek 1,9%-a. A felmérésben résztvevők 8,6% -a saját vállalkozásban dolgozik. (11. ábra)

11. ábra: A válaszadók munkaerő-piaci státusz szerinti megoszlása

(Forrás: Saját szerkesztés a kérdőíves felmérés adatai alapján, 2024)

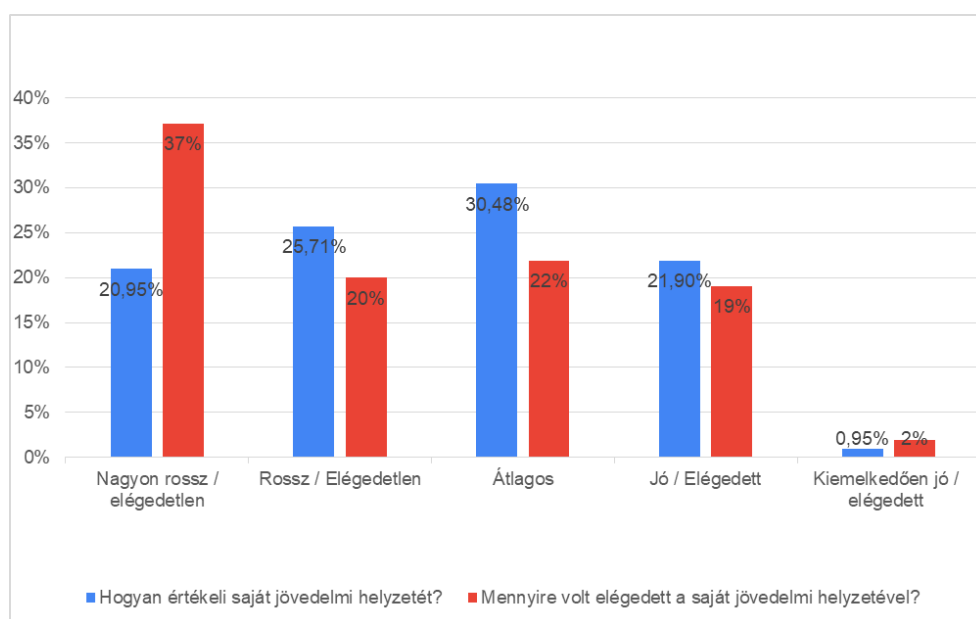

A KSH számításai alapján 2024 júniusában a 15-64 évesek között a foglalkoztatási ráta 75,4% volt. Az indikátor jelentése, hogy a munkaképes korú (általában 15-64 év közötti korcsoportot vizsgálnak) népesség hány százaléka van alkalmazásban. A mutatószám alakulása a gazdaság állapotának fontos indikátora, mivel jelzi, hogy a népesség milyen arányban vesz részt aktívan a gazdasági folyamatokban. A magas foglalkoztatási ráta azt jelzi, hogy a munkaerőpiac erős és sokan találnak munkát, míg az alacsonyabb ráta éppen ellenkezőleg arra utalhat, hogy több ember inaktív vagy munkanélküli. Amennyiben a KSH országos foglalkoztatási adatait összevetjük kérdőíves felmérésünk eredményeivel, akkor megállapítható, hogy a mintában a foglalkoztatási ráta (81,90%) valamivel magasabb az országos átlaghoz képest.

A fontosabb demográfiai adatok után, a kérdőívben rákérdeztem, hogy a válaszadók hogyan ítélik meg saját jövedelmi helyzetüket és azzal egyébiránt mennyire elégedettek. (12. ábra)

12. ábra: A 2023 előtti jövedelmi helyzet értékelése

(Forrás: Saját szerkesztés a kérdőíves felmérés adatai alapján, 2024)

A válaszadók kevesebb, mint 1%-a kiemelkedően jónak ítélte meg pénzügyi helyzetét. A megkérdezettek kevéssel több, mint ötöde (21,9%) jónak minősítette anyagi állapotát. A csoport harmada (30,48%) átlagosnak ítélte meg jövedelmi viszonyait. A válaszolók negyede (25,71%) rossznak, továbbá minden ötödik (20,95%) személy pedig nagyon rossznak ítélte meg vagyoni helyzetét.

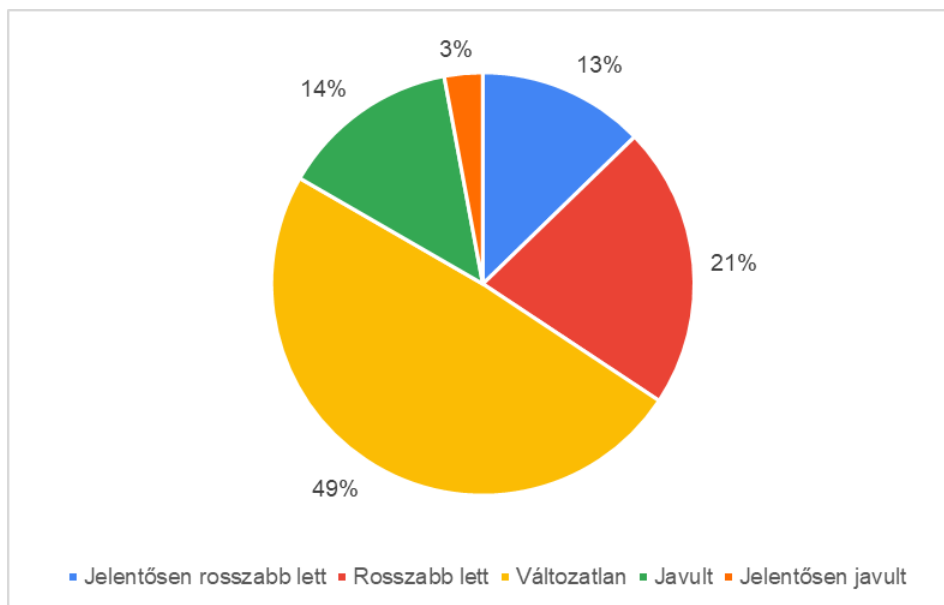
Amikor ugyanezen személyeket jövedelmi helyzetükkel való elégedettségéről kérdeztük, akkor az arányok némileg eltérően alakultak. A válaszolók több, mint 37%-a rendkívül elégedetlen anyagi helyzetével. A kiugró érték alapján megállapítható, hogy egyes válaszadók racionális értékelése és a vágyott jövedelmi állapota között jelentős eltérés van. Minden ötödik válaszadó elégedetlen anyagi helyzetével. Nagyjából ezzel azonos arányban vannak, akik elégedettek vagyoni helyzetükkel. A válaszadók 2%-a rendkívül elégedett jelenlegi jövedelmi státuszával.

A válaszadók 2023 utáni jövedelmi helyzetüket kissé optimistábban értékelték, mert kétharmaduk változatlan vagy javuló állapotról számolt be. (13. ábra) Minden ötödik válaszoló (22%) szerint viszont rosszabb lett és sajnos a megkérdezetteknek több mint tizede jelentősen rosszabb anyagi helyzetbe került 2023 után. A válaszok alapján a következő érdekesség is megfigyelhető az adatok vizsgálatával:

1. Azok közül (22 fő), akik a 2023 előtti jövedelmi helyzetüket nagyon rossznak ítélték meg 8 fő javulásról számolt be.
2. A korábban átlagos jövedelmi helyzetben lévők (32 fő) harmada (11 fő) a válság ellenére javult anyagi helyzetéről számol be.

13. ábra: 2023 utáni jövedelmi helyzet értékelése

(Forrás: Saját szerkesztés a kérdőíves felmérés adatai alapján, 2024)

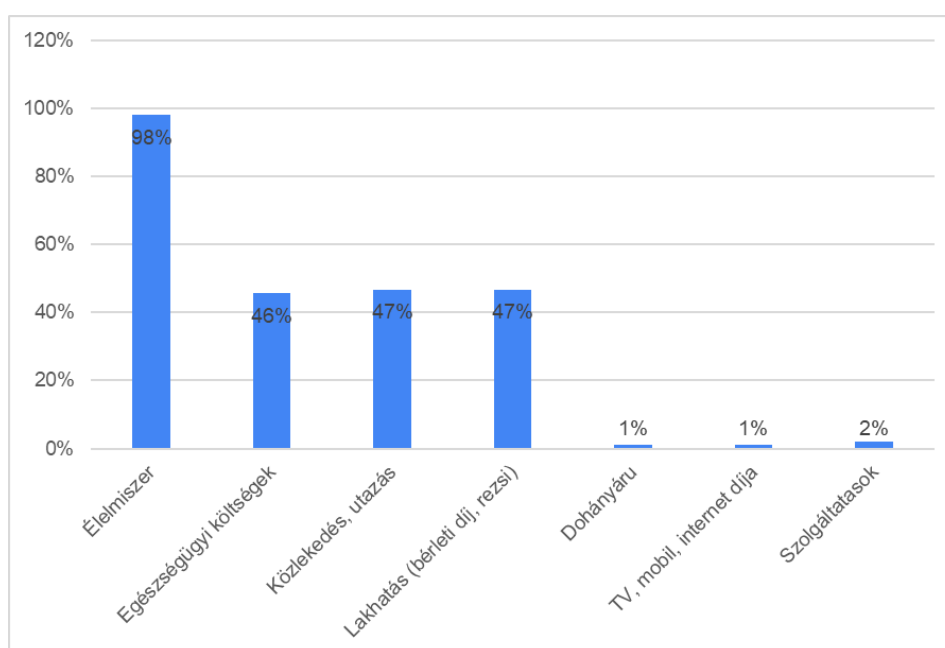

Mivel a minta nagyon kicsi és nem reprezentatív, így társadalmi szinten az előbbieken túlmenően további megalapozott következtetés a sokaságra nem vonható le. Ugyanakkor arra alkalmas az adatok elemzése, hogy rámutassak a mögöttünk hagyott magas inflációs környezetben egyeseknek javult az anyagi helyzete.

A felmérés keretében rákérdeztünk, hogy mely termékcsoportok kapcsán érzékelték leginkább a megugró inflációt. Egyértelműen az élelmiszereket említették a legtöbben (98%), amelyet az egészségügyi költségek említésének gyakorisága (46%) követett. (14. ábra)

14. ábra: Termékcsoportok, amelyben érzékelhető volt az infláció

(Forrás: Saját szerkesztés a kérdőíves felmérés adatai alapján, 2024)

Az élelmiszerek árváltozása és a válaszadók érzékelése egybevág. A KSH adatai szerint 2023. év végén az élelmiszer árak átlagosan 25,9%-kal voltak magasabbak az egy évvel korábbi árakhoz képest. A KSH a cukor (42,1%), a csokoládé és kakaó (17,2%), az alkoholmentes italok (16,1%), valamint a kávé (14,1%) esetében mutatta ki a legnagyobb áremelkedést.

A válaszolók közel fele (47%) az egészségügyi, a közlekedés, utazás, valamint a lakhatás (bérleti díj, rezsi) költségeit érzékelté magasnak az inflációt szubjektív megítélése alapján az élelmiszerek után. Ha a válaszokat összevetjük a KSH adatival már némi eltérést láthatunk az érzékelt és valós inflációs adatok között.

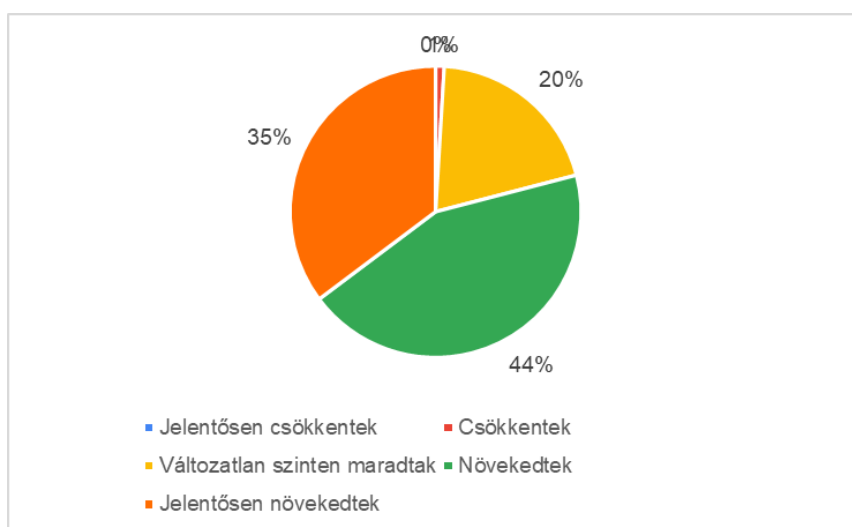
Bár a KSH által publikált adatokat nem részletezik minden egyes kategóriára, a szolgáltatások költségei, amelyekben beletartoznak az egészségügyi szolgáltatások, 12,4%-kal emelkedtek éves alapon. Az autópálya-használat, parkolási díjak és járműkölcsönzések árak emelkedése

kimagasló (20,5%) volt. Az utazással kapcsolatos szolgáltatások ára, beleértve a repülőjegyeket és szálláshelyeket, szintén jelentős növekedést mutatott. Ugyanakkor háztartási energia, különösen a vezetékes gáz ára 2023-ban már csökkent. A válaszadók rezsi költségeik kapcsán érzett inflációt, a KSH hivatalos adatai csak részben támasztják alá.

A válaszadók 35%-a jelentős kiadás növekedésről számolt be. A megkérdezettek közel fele (44%) nem minősítette jelentősnek a költségeik megemelkedését. A kiadásaik változatlanságáról 21 válaszadó számolt be. (15. ábra)

15. ábra: A kiadások mértékének alakulása 2023 után

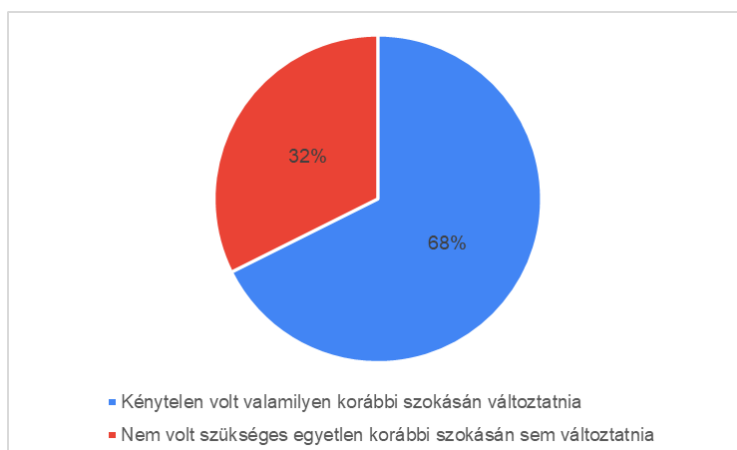
(Forrás: Saját szerkesztés a kérdőíves felmérés adatai alapján, 2024)

Az előbbi válaszok alapján nem meglepő, hogy a megkérdezettek 68%-a kénytelen volt valamilyen korábbi szokásán változtatni, a költségei növekedésének ellensúlyozására. (16. ábra)

16. ábra: Infláció hatása a vásárlási szokásokra

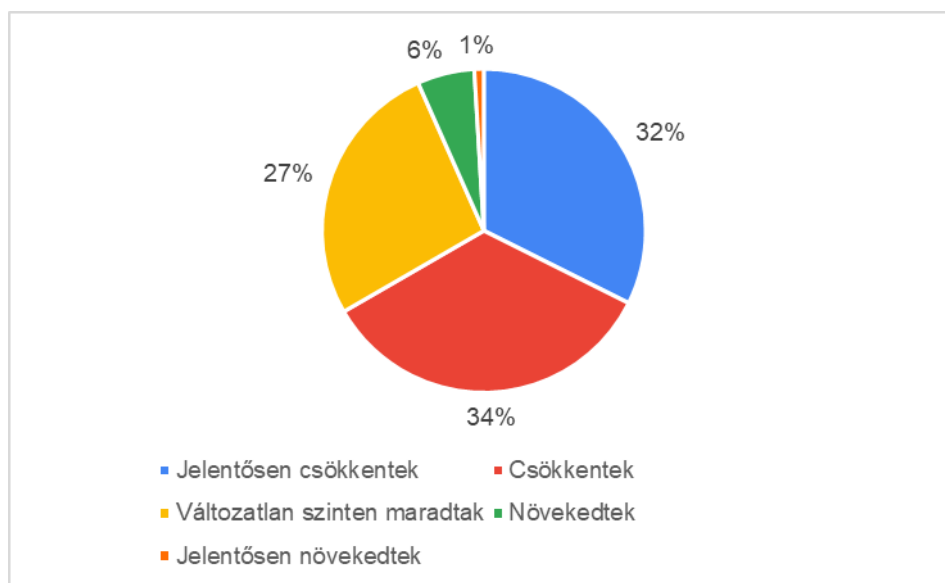
(Forrás: Saját szerkesztés a kérdőíves felmérés adatai alapján, 2024)

A kérdéseket tettük fel, hogyan változott a megkérdezettek megtakarítása a magas inflációs környezet hatására. A válaszok alapján arra lehet következtetni, hogy az infláció okozta extra kiadásokat a válaszadók a korábbi megtakarításaikból fedezték. (17. ábra)

17. ábra: Infláció hatása a megtakarításokra

(Forrás: Saját szerkesztés a kérdőíves felmérés adatai alapján, 2024)

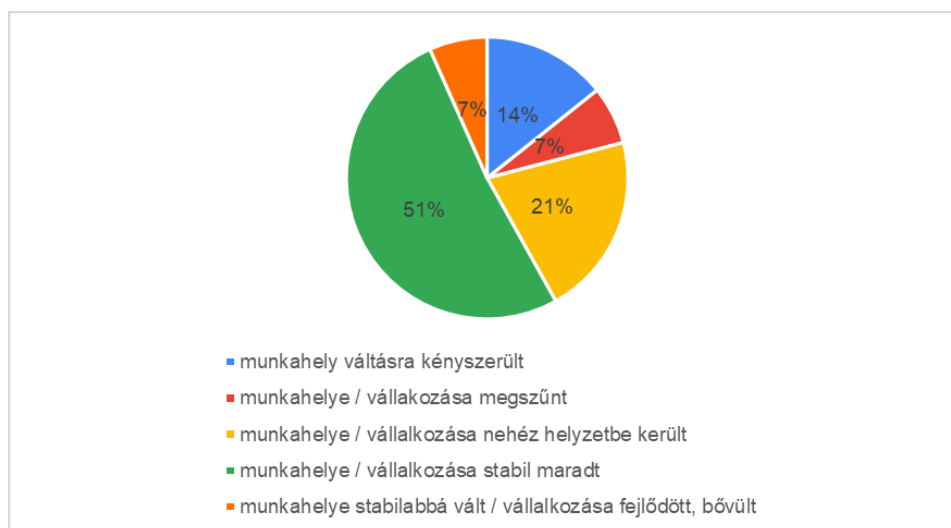

A legutóbbi MNB elemzése alapján viszont 2023-ban a magyar lakosság pénzügyi megtakarításai nominálisan rekordot döntöttek és összességében 54 ezer milliárd forint fölé emelkedtek, ami háztartásonként átlagosan közel 13 millió forint megtakarítást jelentett. A megtakarítások szerkezete azonban jelentősen átalakult az infláció hatására. A bankbetétek aránya 11%-kal csökkent, míg az állampapírok és befektetési alapok iránti kereslet megnőtt, utóbbiakban 44%-os növekedést tapasztaltak. Bár a megtakarítások összege növekedett, reálértékük viszont csökkent. A magas infláció következtében 2023 elején a háztartások reálvagyonára 13,1%-kal volt alacsonyabb, mint a 2021-es csúcson, és a 2019-es szintre esett vissza. Ez azt jelenti, hogy bár nominálisan több pénzt halmoztak fel, annak értéke az infláció miatt jelentősen csökkent. Az egyenlőtlenségek továbbra is nagyok: a megtakarítások 83%-a a leggazdagabb 30%-nál koncentrálódik, míg a legszegényebb 30% csak az összeg 5%-át birtokolja (Süle-Szigeti, 2023)

A válaszolók munkaerőpiaci státuszában történt esetleges változások vonatkozásában is tettem fel kérdést. Korábbi foglalkoztatási helyzetre adott válasz alapján, 2023 előtt a válaszadók 73,3%-a volt foglalkoztatott, 15,2%-uk gazdaságilag inaktív, 8,6%-uk saját vállalkozásban dolgozott, míg 1%-uk volt munkanélküli. Az infláció vegyes hatással volt a munkaerőpiaci helyzetükre a válaszaik alapján. (18. ábra)

18. ábra: Infláció hatása a munkaerőpiaci státuszra

(Forrás: Saját szerkesztés a kérdőíves felmérés adatai alapján, 2024)

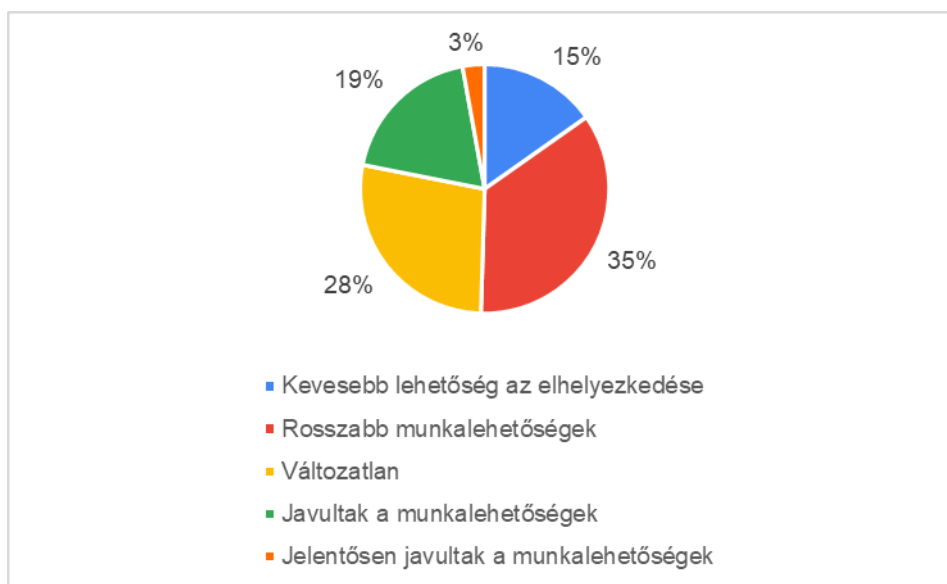
A válaszok alapján a megkérdezettek 14,3%-a munkahelyváltásra kényszerült, teljesen elvesztette az állását vagy a vállalkozását a válaszolók 6,7%-a. Minden ötödik válaszadó (21%) arról számolt be, hogy munkahelye, vagy vállalkozása nehéz helyzetben van. Ugyanakkor a felmérésben résztvevők több mint fele (51,4%) úgy nyilatkozott, hogy munkahelye stabil maradt, 6,7%-a pedig egyenes fejlődést, javulást tapasztalt.

A KSH adatai is vegyes képet mutatnak a magyar munkaerőpiacról 2023-ra. Az első félévben a foglalkoztatottak száma még tovább növekedett, különösen a piaci szolgáltatások és az információs technológia területén. A folyamatnak köszönhetően a foglalkoztatási ráta rekordmagasra 78,4%-ra emelkedett. Ugyanakkor a munkanélküliségi ráta 2023 közepére 4,1%-ra emelkedett, ami főként az építőipar és a közigazgatás területén megszűnt munkahelyeknek volt köszönhető. A munkanélküliek száma a fiatalok (15–24 évesek) körében emelkedett meg, a korcsoport esetében a munkanélküliségi ráta 12,4%-ra ugrott.

Érdekes kép rajzolódott ki a válaszokból, miután az aktuális munkalehetőségekről tettünk fel kérdéseket. A válaszadók többsége ugyanis semleges vagy pozitív véleménnyel van a jelenlegi munkalehetőségekről. A válaszolók több, mint harmada (35%) az elhelyezkedés feltételei romlottak, 15%-a mennyiségi csökkenést érzékelt. Ugyanakkor a válaszolók közel fele (49,52%) semleges vagy pozitívan értékelte az aktuális munkalehetőségeket. Minden ötödik személy ráadásul úgy vélte, hogy javultak a munkalehetőségek. (19. ábra)

19. ábra: Aktuális munkalehetőségek értékelése

(Forrás: Saját szerkesztés a kérdőíves felmérés adatai alapján, 2024)

Ezek után arra kérdeztem rá, hogy saját maguk hogyan érzékelték az inflációt, a hivatalosan bejelentett inflációs adatokhoz képest.

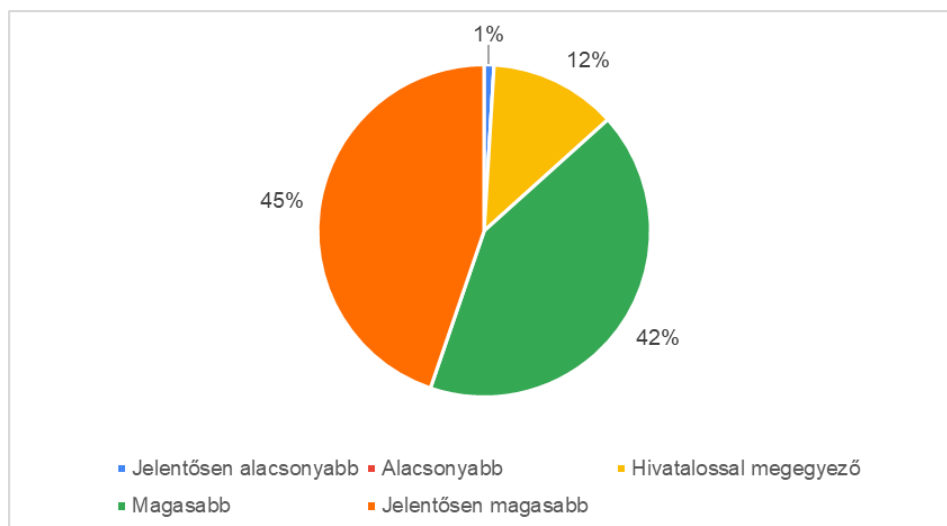
A kérdőívre adott válaszok előtt érdemes arra kitérni, hogy a szakirodalmi feldolgozás alapján számos oka lehet annak, hogy a válaszadók az inflációt magasabbnak érzékelik a hivatalos adatoknál:

5. Az emberek gyakran az alapvető fogyasztási cikkek, (pl. élelmiszerek) vagy éppen az energiaárak, vagy üzemanyag árak változására fókuszálnak. Amennyiben ezek az árak gyorsabban emelkednek, más termékek áraihoz képest, akkor az általános infláció érzete magasabb lehet, mint a hivatalos, szélesebb termékkosár alapján számított infláció.
6. Az egyéni háztartások kiadásainak szerkezete jelentősen eltérhet az infláció számítására használt átlagos fogyasztói kosár szerkezetétől. Amennyiben valaki nagyobb arányban költ olyan tételekre, amelyek esetében az árnövekedése jelentős volt (pl. alkohol, dohánytermékek), akkor magasabb inflációt érzékelhet.
7. A médiában gyakran kiemelt figyelmet kapnak a drámai áremelkedések bemutatása, ezek kommunikációja felerősítheti az infláció érzését a mindennapi beszélgetésekben és véleményekben.

8. Ha az emberek folyamatosan emelkedő árakra számítanak, vagy bizonytalanságot éreznek a jövő gazdasági kilátásaival kapcsolatban, az infláció magasabb érzékeléséhez vezethet, függetlenül a tényleges adatoktól.

A fentiek alapján nem meglepő, hogy a felmérésben résztvevők többsége az inflációt magasabbnak érzékelte a hivatalos adatoknál. A válaszadók 44,8%-a jelentősen magasabbnak, míg a megkérdezettek 41,9%-a valamivel magasabbnak ítélte meg az inflációt. Csak a válaszolók 12,4%-a gondolta úgy, hogy az általa érzékelt infláció mértéke megfelel a hivatalos adatoknak, beszédes továbbá az az adat is, hogy csupán felmérésben résztvevők 1%-a érzékelte alacsonyabbnak az inflációt. Ez azt mutatja, hogy a válaszadók többsége az inflációt súlyosabbnak érezte, ahhoz képest, amit a hivatalos számok tükröznek. (20. ábra)

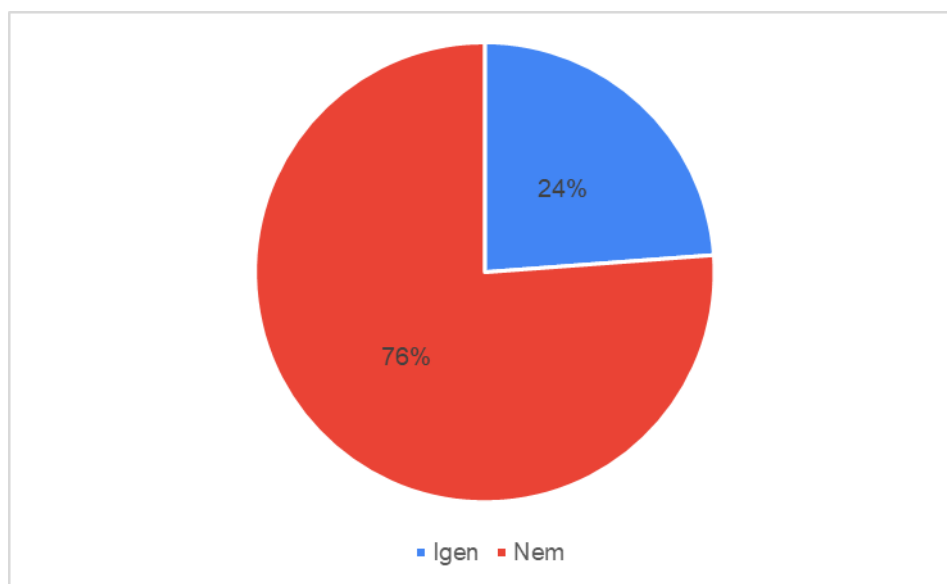
20. ábra: Az érzékelt infláció mértékének alakulása a hivatalos inflációs adatokhoz képest
(Forrás: Saját szerkesztés a kérdőíves felmérés adatai alapján, 2024)

A kérdőívben zárt kérdést tettem fel azzal kapcsolatban, hogy idén, tehát már 2024-ben, érzékelték-e az infláció csökkenését. A válaszadók többsége (76,2%) nem érzékelte az infláció csökkenését, csupán a válaszolók közel negyede (23,8%) tapasztalt mérséklődést az infláció tekintetében. (21. ábra)

21. ábra: Az infláció csökkenés érzékelése

(Forrás: Saját szerkesztés a kérdőíves felmérés adatai alapján, 2024)

A válaszok értelmezéséhez érdemes figyelembe venni, hogy még ha a hivatalos infláció csökken is, az árak nem feltétlenül térnek vissza a korábbi szintekre. Az egyszer emelkedett árak gyakran magasán maradnak, amit a fogyasztók tartós drágulásként érzékelnek. Ekkor ugyanis az inflációs bázisról az árak ugyan már nem emelkedtek tovább a hivatalos számítás szerint, de az egyén a magasán maradt árakat erősebbnek érzékeli. A fogyasztók elsősorban a saját fogyasztó kosarukban szereplő termékek és szolgáltatások árait figyelik leginkább, ezek határozzák meg szubjektív infláció érzékelésüket.

Az előző évek magas inflációja jelentős terhet rótt a háztartásokra és a vásárlóerő csökkenése miatt nehezebb érzékelni az esetleges javulást. A kérdőívre adott válaszokban is megjelenik, hogy az infláció hatására nőttek a megkérdezettek költségei. A fogyasztók reáljövedelme az infláció következtében csökkent, ami azt az érzetet erősíthet, hogy az infláció továbbra is magas annak ellenére, hogy a hivatalos fogyasztói kosárban szereplő termékek árváltozása már megfordult.

Az inflációval kapcsolatos várakozások és a jövőbeli kilátások bizonytalansága is szerepet játszhat abban, hogy a tényadatokhoz képest az emberek nem, vagy kevésbé érzik az infláció csökkenését. Ezért is fontos, hogy az emberek megbízzanak a hivatalos adatokban, hogy előbb-utóbb az érzékelt infláció mértéke konvergáljon a tényleges infláció mértékéhez.

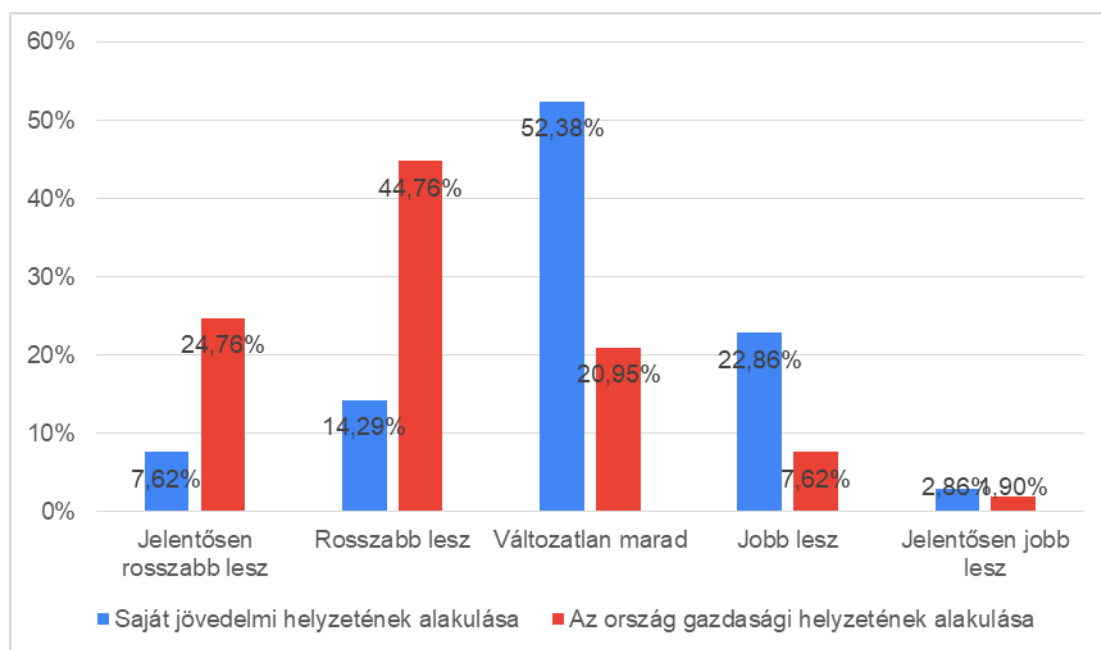
A kérdőív utolsó kérdései a felmérésben résztvevők rövid (1 éven belüli) és a kicsit hosszabb (3 évre) vonatkozó gazdasági kilátására, illetve célzottan az inflációs várakozásukra vonatkoztak.

A válaszadók többsége erősen pesszimista az ország következő egy évre vonatkozó gazdasági kilátásaival kapcsolatban. (22. ábra) A résztvevők több, mint kétharmada (69,52%) úgy véli, hogy az ország gazdasági helyzete tovább fog romlani, negyedük pedig arra számít, hogy jelentősen rosszabb lesz a gazdasági helyzet. Minden ötödik személy (20,95%) úgy véli, hogy a gazdasági helyzet érdemben nem fog változni. Csak a válaszadók közel 10%-a volt optimista, mert véleményük szerint egy éven belül javulni fog az ország gazdasági helyzete. Ezek az adatok azt mutatják, hogy a válaszadók többsége negatívan látja az ország gazdasági jövőjét, kevésbé bízik a gazdasági fellendülésben.

Némileg optimistábbak a válaszadók saját jövedelmi helyzetük vonatkozásában. Minden ötödik azt gondolja, hogy a jelenlegihez képest rosszabb lesz az anyagi helyzete, viszont sokkal többen, a válaszadók több, mint fele úgy gondolja a saját jövedelmi helyzete nem fog változni. A felmérésben résztvevők negyede (25,71%) viszont saját jövedelmi helyzete tekintetében javulást vár a következő egy évben. (22. ábra)

22. ábra: A következő egy évre vonatkozó gazdasági várakozások

(Forrás: Saját szerkesztés a kérdőíves felmérés adatai alapján, 2024)

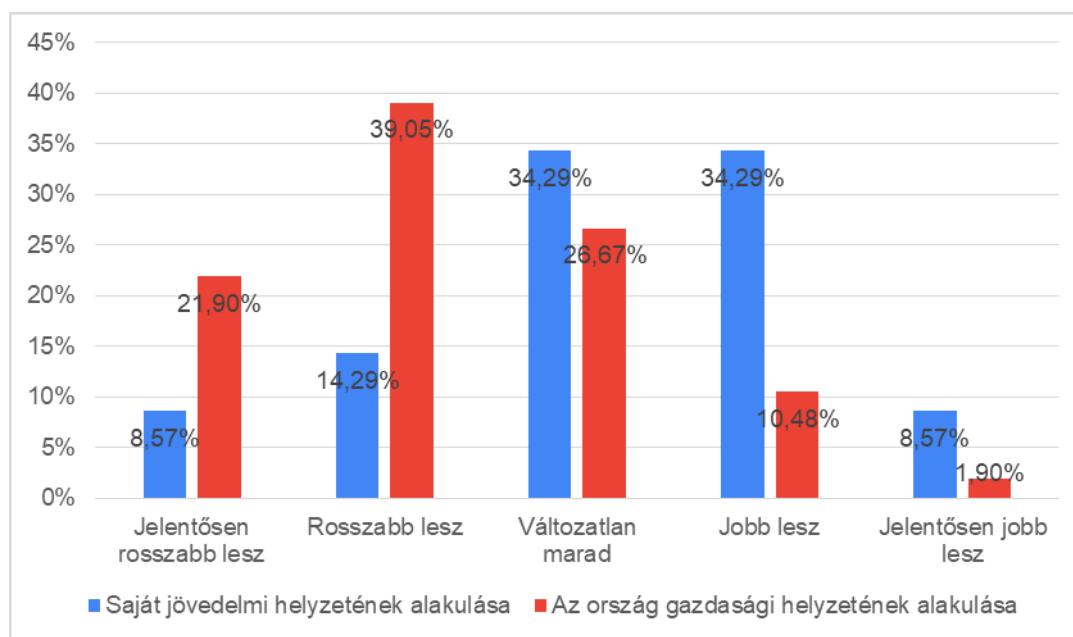

Az egy éves kitekintést követően arra kértem a válaszolókat, hogy gondolják végig saját jövedelmi helyzetüket, valamint az ország gazdasági kilátását a következő 3 évre. (23. ábra)

Közel kilenc százalékponttal javult a résztvevők véleménye az ország gazdasági helyzetére vonatkozó kilátás tekintetében. A korábbi közel 70%-os arányhoz képest már csak a válaszolók 61%-a gondolja úgy, hogy 3 évre előre tekintve is még rosszabb lesz a gazdasági helyzet a jelenlegihez képest. Az egyéves kilátásokhoz (9,52%) képest többen (12,38%) vélték úgy, hogy javulni fog az ország gazdasági helyzete. Kissé növekedett azok száma is, akik úgy gondolják nem fog érdemben változni az ország gazdasági helyzete. Összességében megállapítható, hogy a válaszadók hosszabb távú kilátásai is inkább negatív az ország gazdasági helyzetét illetően.

23. ábra: A következő három évre vonatkozó gazdasági várakozások

(Forrás: Saját szerkesztés a kérdőíves felmérés adatai alapján, 2024)

A válaszolók a saját jövedelmi helyzetük kedvezőbb alakulását ugyanakkora arányban vélik rövid, egy éves viszonylatban és hosszabb, 3 év tekintetében is. Közel kétszeresére emelkedett viszont azok aránya, akik úgy vélik jobb, vagy jelentősen jobb helyzetben lesznek 3 év múlva.

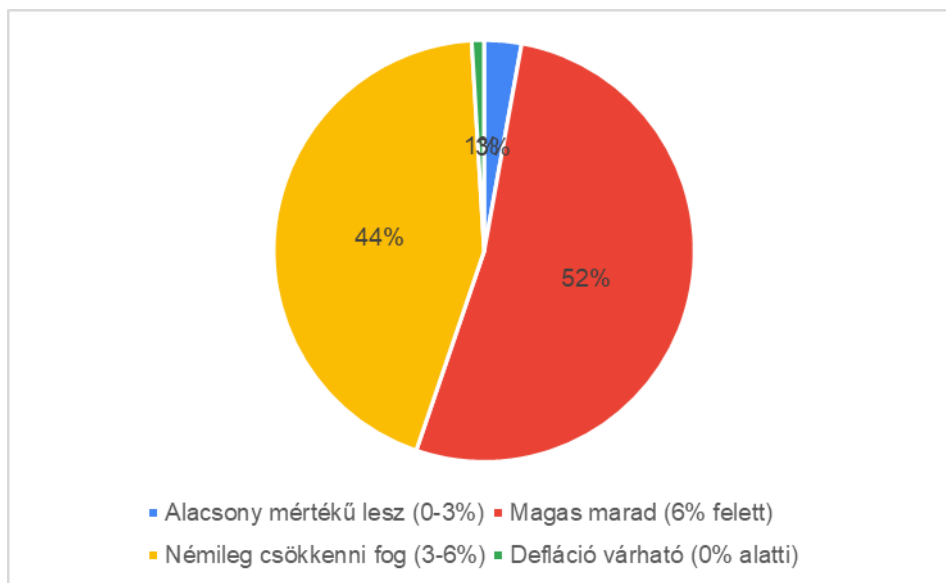
A válaszadók az ország gazdasági kilátásaival kapcsolatos enyhe pesszimizmusa arra utalhat, hogy a háztartások visszafoghatják fogyasztásukat és inkább a megtakarításaikat építik vissza. Az alacsonyabb fogyasztói kereslet viszont nem támogatja a gazdaság növekedését, hanem

inkább lassítja azt. A gazdasági kilátásokkal kapcsolatos bizonytalansága azt is eredményezheti, hogy az emberek óvatosabbak lehetnek befektetéseikkel kapcsolatban is és inkább a biztonságos, de alacsony hozamú befektetéseket részesíthetik előnybe, ami szintén lassíthatja a gazdasági fellendülést.

A kérdőíves felmérés utolsó kérdése célzottan a megkérdezettek infláció alakulásával kapcsolatos várakozásaira vonatkozott. Nem volt nagy meglepetés abban a tekintetben, hogy a többség pesszimista válaszadók inflációval kapcsolatos várakozásai tekintetében. A válaszadók több, mint fele (52,9%) úgy véli, hogy az infláció magas marad (6% felett). Visszaemlékszünk a történeti áttekintés során volt már nem egy olyan időszak Magyarországon, amikor az infláció beragadt, és tartósan magas szinteken stabilizálódott. A válaszadók több, mint fele (52,9%) úgy véli, hogy az infláció magas marad (6% felett). A számos válaszoló (44,2%) úgy gondolja, hogy az infláció enyhén csökkenhet (3-6% közé), de az árstabilitást jelentő szinthez képest magasabb szinten stabilizálódik.

24. ábra: Az infláció alakulásával kapcsolatos várakozások a következő egy évre

(Forrás: Saját szerkesztés a kérdőíves felmérés adatai alapján, 2024)

A válaszolók alig 3%-a véli úgy, hogy az infláció teljesen visszaszorul a jegybank által tolerált 3% alatti szinthez. Elenyésző volt azon válaszok mennyisége (1% alatt) amikor a válaszoló szerint deflációs helyzetbe fog kerülni az ország.

9. Következtetések és javaslatok

A kérdőív eredményei alapján a válaszadók gazdasági várakozásai inkább negatívak, különösen rövidtávon. A hosszabb távú (3 év) várakozásaik valamelyest pozitívabbak. Várakozásaik szerint az infláció magas szinten marad, így együtt kell élni a munkaerőpiaci bizonytalanságokkal, nem számítanak gazdasági javulásra három éven belül. A válaszolók jelentős része költségeinek emelkedéséről számolt be, amit részben a megtakarításaiból fedezett. A válaszaik alapján az inflációs helyzettel kapcsolatban jelentős kihívásokkal szembesültek.

A rövid távon jelentkező erősebb pesszimizmus részben az inflációval, a munkaerőpiaci bizonytalansággal és a globális gazdasági helyzet alakulásával kapcsolatos aggályokból eredhet. A hosszabb távú várakozások enyhe javulása viszont azt sugallja, hogy a válaszadók bíznak a gazdaság stabilizálódásában és a növekedés helyreállításában, de csak hosszabb időtávon.

A válaszok alapján azt lehet mondani, hogy a megkérdezettek várakozásaiba jelentősen beépültek a negatív inflációs várakozások. A kérdőív eredményei azt mutatják, hogy a válaszadók többsége tartósan magas inflációra számít a következő egy évben és csak kevesen várják az infláció jelentős csökkenését. A válaszadók több mint fele úgy véli, hogy az infláció 6% felett marad, ami ugyancsak azt erősíti, hogy az inflációs várakozások mélyen beágyazódtak válaszolók gazdasági kilátásaiba.

Ez a tartós negatív inflációs várakozás negatívan befolyásolhatja a fogyasztói és befektetői magatartást: a háztartások valószínűleg óvatosabbak lesznek a kiadásokkal, míg a vállalkozások tartózkodhatnak a hosszú távú beruházásoktól, ami tovább lassíthatja a gazdasági növekedést.

A gazdaságpolitikai intézkedéseknek tehát arra kellene összpontosítaniuk, hogy stabilizálják az árakat, támogassák a foglalkoztatást és ösztönözzék a gazdasági növekedést, miközben hosszabb távon is fenntartják a gazdasági stabilitást. Fontos lehet célzott kommunikációval elérni, hogy a negatív várakozások a lakosság fejében átforduljon és sokkal nagyobb bizalommal legyenek a jövőbeli kilátások irányába.

10. Összefoglalás

A szakdolgozatomban a globális és magyar inflációval foglalkoztam. Szakirodalmi áttekintés során több fejezetben tárgyaltam az infláció fogalmát, történelmi példáit, a monetáris politika alakulását. A szakdolgozatban átfogóan bemutattam az infláció különböző típusait (keresleti, kínálati, tehetetlenségi infláció). Külön fejezetben foglalkoztam a Phillips-görbe elméletével és annak kritikáival, amelyek szerint az infláció és a munkanélküliség közötti kapcsolat nem feltétlenül stabil hosszú távon.

A 2008-as válság és a COVID-19 utáni időszak gazdasági kihívásainak megértéséhez áttekintettem a 1970-es évek inflációs időszakának eseményeit, tanulságait. Céлом volt, hogy bemutassam milyen tényezők befolyásolják az inflációt és hogyan lehet a monetáris eszközökkel eredményesen kezelni a kialakuló inflációs sokkokat.

A szakdolgozat egyik központi kérdése volt, hogy Magyarországon a legutóbbi rekord méretű infláció milyen belső és külső okok miatt alakult ki. Továbbá milyen különbségek tapasztalhatók a hazai inflációs és az Európai Unió inflációs helyzete között. A kiinduló egyik hipotézisemet meg is tudtam erősíteni, mert nem csupán külső tényezők, hanem belső, gazdaságpolitikai döntések is hozzájárultak a rekordmagas hazai inflációhoz.

A szakdolgozatomban a másik hipotézisem az volt, hogy a hazai lakossági inflációs várakozások jelentősen befolyásolják az infláció tényleges alakulását, valamint, hogy az egyén által érzékelt infláció és a hivatalos inflációs adatok eltérhetnek. Rámutattam arra, hogy a piaci szereplők inflációs várakozásai, (Pl. a múltbeli inflációs tapasztalatok, a média által közvetített gazdasági információk) beépülhetnek a fogyasztói magatartásba, amelyek eredményeként a várakozások önbeteljesítő hatásként tovább gerjeszthetik az inflációt.

Következtetésként, gazdaságpolitikai javaslatként hangsúlyoztam a jegybanki hitelesség fontosságát, valamint a piaci szereplők inflációs várakozásainak kezelését az inflációs spirál elkerülése érdekében. Mindezekhez a jegybankok és a kormányzatok következetes és hosszú távú intézkedései szükségesek, amelyek képesek megfékezni a túlzott inflációt.

11. Irodalomjegyzék

1. Ábel, I.-Nagy, Gy., (2022) Vélekedések az inflációról. Megalapozatlan feltételezések és megdönthetetlen elméletek. Külgazdaság, pp. 44-75.
2. Ábel, I. (2024) „Változások az infláció magyarázatában”, Pénzügyi Szemle. Budapest, Magyarország, 70(1), o. 110–133. doi: 10.35551/PFQ_2024_1_6.
3. Balatoni, A.-Soós, G. D., (2023) Változó világ, változó hatások – Az árfolyam makrogazdasági hatásai. Magyar Nemzeti Bank.
4. Balatoni, A. - Quittner, P. (2024) A 2021–2023 közötti inflációs hullám okai és háttere. Közgazdasági Szemle, LXXI. évf., pp. 671-689. o.
5. Balázs, F., (2022) Az inflációt emelő tényezők hasonlóságai és különbségei 1970-ben és napjainkban. Budapest: Magyar Nemzeti Bank.
6. Balogh, A. (2021). Mi okozza az inflációt? – A jegybanki politikák és az infláció kapcsolata. Hitelintézeti Szemle, 20. évf. 4. sz. december, 146-158. o
7. Banai, Á.: (2023) Hiteles döntések a legnehezebb időkben is Magyar Nemzeti Bank.
8. Bareith, T.- Varga, J., (2022) Az inflációs célt követő rendszer hozzájárulása az infláció mérsékléséhez Magyarországon. Közgazdasági Szemle LXIX. ÉVF. , pp. 989-1008.
9. Benigno, P., Eggertsson, G. B. (2023). 'It's Baaack: The surge in inflation in the 2020s and the return of the non-linear Phillips curve.' NBER Working Paper 31197. Cambridge, Mass.: National Bureau of Economic Research. <https://doi.org/10.3386/w31197>
10. Bod, P. Á., (2023) Döntéshozatal inflációs sokkok és politikai kockázatok idején. Biztosítás és Kockázat, pp. 24-37.
11. Botos, K., (2023) Infláció és pénzügyeink. Pénzügyi Szemle, pp. 84-94..
12. Czeczeli, V., (2020) . A monetáris politika kihívásai és lehetőségei a válság utáni gazdasági környezetben Nemzeti Közszerológati Egyetem Közigazgatási Továbbképzési Intézet
13. IMF, (2023) One Hundred Inflation Shocks: Seven Stylized Facts. IMF Working Paper, pp. 9798400254369/1018-5941.
14. Makronóm (2023) Kapzsinfláció: bizony van kapcsolat a profitnövelés és a pénzromlás között. Makronóm Intézet.

15. MNB (2024) MNB Mélyelemzések: A hazai élelmiszerinfláció mögött meghúzódó tényezők, <https://www.mnb.hu/letoltes/mnb-melyelemzes-a-hazai-elelmiszerinflacio-mogott-meghuzodo-tenyezok.pdf>
16. OECD (2024): Explaining high food inflation in Hungary. Megjelent: OECD Economic Surveys: Hungary 2024. Box 2.1. 27–28. o. <https://doi.org/10.1787/795451e5-en>
17. Pihál, Z., (2017) Válságállónak bizonyult-e az új neoklasszikus szintézis?. Észak-magyarországi Stratégiai Füzetek XIV. évf, pp. 4-25.
18. Plósz, D.-Vadkeri, Á., 2016. Az infláció alakulása és a monetáris politika a rendszerváltás óta az inflációs célkövetés bevezetéséig. Budapest: Magyar Nemzeti Bank.
19. Spéder, B.-Vadkerti, Á., 2016. Monetáris politika és az nfláció alakulása az nflációs célkövetés bevezetésétől. Budapest: Magyar Nemzeti Bank.
20. Spéder, B., – Vonnák, B.: Inflációs sokkok és dezinfláció: stilizált tények az elmúlt 50 év alapján. Hitelintézeti Szemle, 22. évf. 3. szám, pp. 26-47.
21. Süle-Szigeti Bulcsú (2023) Átlagosan 13 millió forint megtakarítása van egy magyar háztartásnak <https://bankmonitor.hu/mediatar/cikk/atlagosan-13-millio-forint-megtakaritasa-van-egy-magyar-haztartasnak/>
22. Zsoldos, Á., 2023. A Fed után ma az EKB-n a sor: felfedheti terveit a jegybank, Portfolio.hu: ismeretlen szerző
23. Weber, I.M., Wasner, E. (2023). Sellers' inflation, profits and conflict: Why can large firms hike prices in an emergency?. In: Review of Keynesian Economics, Vol. 11

12. Táblázatok és ábrák jegyzéke

1. ábra: A költség és kínálati infláció működése.....	6
2. ábra: A fogyasztói árindex historikus alakulása az OECD államokban és a fejlődő piacokon.....	13
3. ábra: A hazai fogyasztó árindex alakulása 1989-1995 között.....	24
4. ábra: A hazai fogyasztó árindex alakulása 1995-2001 között.....	26
5. ábra: A hazai infláció alakulása az inflációs célkövetés rendszerében	27
6. ábra: A hazai fogyasztó árindex alakulása 2002-2008 között (%).....	29
7. ábra: A hazai fogyasztó árindex alakulása 2010-2023 között (%).....	31
8. ábra: A hazai élelmiszerárak az Európai Unió átlagához képest.....	33
9. ábra: Vállalati áram- és gázárak változása az Európai Unióban a 2022-es évben	34
10. ábra: A válaszadók nettó jövedelem szerinti megoszlása	36
11. ábra: A válaszadók munkaerő-piaci státusz szerinti megoszlása	37
12. ábra: A 2023 előtti jövedelmi helyzet értékelése.....	38
13. ábra: 2023 utáni jövedelmi helyzet értékelése	39
14. ábra: Termékcsoportok, amelyben érzékelhető volt az infláció.....	40
15. ábra: A kiadások mértékének alakulása 2023 után	41
16. ábra: Infláció hatása a vásárlási szokásokra	41
17. ábra: Infláció hatása a megtakarításokra	42
18. ábra: Infláció hatása a munkaerőpiaci státuszra	43
19. ábra: Aktuális munkalehetőségek értékelése.....	44
20. ábra: Az érzékelt infláció mértékének alakulása a hivatalos inflációs adatokhoz képest	45
21. ábra: Az infláció csökkenés érzékelése	46
22. ábra: A következő egy évre vonatkozó gazdasági várakozások.....	47
23. ábra: A következő három évre vonatkozó gazdasági várakozások	48
24. ábra: Az infláció alakulásával kapcsolatos várakozások a következő egy évre	49

13. Mellékletek

Kérdőív

Kedves Kitöltő!

Köszönjük, hogy időt szán kérdőívünk kitöltésére.

A COVID járvány elleni hatékony védekezést világszerte a különböző mértékű lezárások, utazási korlátozások jelentették a védőoltások mellett. A járvány elvonulását követő gyors gazdasági visszarendeződés hatására azonban megemelkedtek az árak, mert a keresletként jelentkező elhalasztott vásárlások „pótlása” jelentősen meghaladta az akkori kínálatot. A megugró inflációt tovább fokozta a 2022-ben kitört orosz-ukrán háború. Mindezek együttes hatásaként 2023-ban hazánkban az infláció mértéke világszinten is kiugróan magas volt.

A következő kérdések célja, hogy megismerjük az Ön véleményét és tapasztalatait a legutóbbi inflációs helyzettel kapcsolatban, valamint, hogy megismerjük a következő 1-3 év gazdasági kilátásával, várakozásaival kapcsolatos véleményét. A kérdések és az arra adott válaszok kizárólag szakdolgozatom kutatásában kerülnek felhasználásra, értékelésre.

1. Személyes adatok (opcionális)

1.1. Kora: _____

1.2. Neme:

- Férfi
- Nő
- Inkább nem válaszolok

1.3. Lakóhelye:

- Budapest
- Megyeszékhely/Megyei Jogú Város
- Egyéb település

1.4. Milyen az Ön jelenlegi jövedelmi helyzete (nettó havi jövedelme)?

- 200 000 Ft alatt
- 200 001 Ft - 300 000 Ft
- 300 001 Ft - 500 000 Ft
- 500 001 Ft - 700 000 Ft
- 700 001 Ft felett

1.5. Jelenleg mi jellemzi az Ön munkaerőpiaci státuszát?

- rendelkezem munkahellyel/vállalkozásom van
- munkanélküli vagyok

2. Gazdasági helyzet alakulás 2023 előtt

2.1. Hogyan értékeli saját jövedelmi helyzetét 2023 előtti 1-2 évben?

Válaszát 1-től 5-ig terjedő skálán jelezze, ahol „1” érték a nagyon rossz jövedelmi helyzetben volt és „5” érték amennyiben a nagyon jó anyagi helyzetben volt a kérdéses időszakban.

2.2. Mennyire volt elégedett a saját jövedelmi helyzetével 2023 előtt?

Válaszát 1-től 5-ig terjedő skálán jelezze, ahol „1” érték, ha nagyon nem volt elégedett és „5” érték amennyiben a nagyon elégedett volt akkori jövedelmi helyzetével.

3. Reakciók a legutóbbi inflációs kihívásra

3.1. Milyen mértékben változott az Ön jövedelmi helyzete 2023 után?

Válaszát 1-től 5-ig terjedő skálán jelezze, ahol az „1” érték amennyiben jövedelmi helyzete jelentős mértékben javult és „5” érték, ha jelentősen rosszabb lett jövedelmi helyzete.

3.2. Mely termékek esetén érzékelte a legnagyobb mértékben az árak emelkedését? (több válasz is lehetséges)

- Élelmiszer
- Lakhatás (bérleti díj, rezsi)
- Közlekedés, utazás
- Egészségügyi költségek
- Egyéb: _____

3.3. Hogyan változtak az Ön kiadásai 2023 után?

Válaszát 1-től 5-ig terjedő skálán jelezze, ahol „1” érték, ha kiadásai jelentősen csökkentek és „5” amennyiben a kiadási jelentősen növekedtek.

3.4. Kénytelen volt-e valamilyen korábbi szokásán változtatni az infláció hatására?

(pl. kevesebb utazás, olcsóbb termékek vásárlása)

Válaszát 1-től 5-ig terjedő skálán jelezze, ahol „1” érték, ha egyáltalán nem kellett változtatni szokásai, és „5” érték amennyiben legalább 1 korábbi szokását fel kellett adni, mert anyagilag már nem engedhette meg.

3.5. Hogyan változott az Ön megtakarításai szintje az infláció hatására?

Válaszát 1-től 5-ig terjedő skálán jelezze, ahol „1” érték, ha a válság hatására jelentősen sikerült növelni megtakarításait és „5” érték, amennyiben jelentősen csökkent megtakarítása.

4. Gazdasági helyzet változása

4.1. Munkahelye veszélybe került az infláció hatására?

Válaszát 1-től 5-ig terjedő skálán jelezze, ahol „1” érték, ha a munkahelye egyáltalán nem volt veszélyben/vállalkozása piaci helyzete nem változott vagy javult és „5” érték amennyiben munkahelye megszűnt/vállalkozása nehéz helyzetbe került.

4.2. Mi a véleménye a jelenlegi munkalehetőségekkel kapcsolatban?

Válaszát 1-től 5-ig terjedő skálán jelezze, ahol „1” érték javultak a munkalehetőségek, sokkal több nyitott pozíció van elhelyezkedni és „5” érték amennyiben a munkalehetőségek beszűkültek, érezhetően kevesebb a lehetőség elhelyezkedni.

4.3. Magasabbnak, vagy éppen alacsonyabbnak érezte az inflációt a hivatalos adatokhoz képest?

Válaszát 1-től 5-ig terjedő skálán jelezze, ahol „1” érték az inflációt sokkal alacsonyabbnak éreztem, a hivatalos KSH által közölt inflációs adatokhoz képest és „5” érték az inflációt jelentősen magasabbnak éreztem a hivatalos KSH által közölt inflációs adatokhoz képest.

4.4. Hányszor kapott fizetésemelést 2019-2023 között

- az időszak során minden évben emelkedett a fizetésem
- az időszak alatt több, mint 2 alkalommal emelkedett a fizetésem
- az időszak alatt legfeljebb 2 alkalommal emelkedett a fizetésem
- az időszak alatt nem emelkedett a fizetésem

4.3. Tervez fizetési igényt jelezni munkáltatója felé a közeljövőben?

- Igen
- Nem

4.4. Az idei évben érzékelte-e, hogy az infláció csökkent?

- Igen
- Nem

5. Gazdasági várakozások a jövőre nézve

5.1. Hogyan látja a saját jövedelmi helyzetét a következő egy évben?

Válaszát 1-től 5-ig terjedő skálán jelezze, ahol „1” érték, ha jelentősen javulni fog és „5” amennyiben jelentősen rosszabb lesz.

5.2. Hogyan látja az ország gazdasági helyzetét a következő egy évben?

Válaszát 1-től 5-ig terjedő skálán jelezze, ahol „1” érték, ha jelentősen javulni fog és „5” értéke amennyiben jelentősen rosszabb lesz.

5.3. Véleménye szerint hogyan fog alakulni az infláció mértéke a következő egy évben?

- Magas marad (6% felett)
- Némileg csökkenni fog (3-6%)

- Alacsony mértékű lesz (0-3%)
- Defláció várható (0% alatti)

5.4. Hogyan látja a saját jövedelmi helyzetét a következő 3 évben?

Válaszát 1-től 5-ig terjedő skálán jelezze, ahol „1” érték, ha jelentősen javulni fog és „5” érték amennyiben jelentősen rosszabb lesz.

5.5. Hogyan látja az ország gazdasági helyzetét a következő 3 évben?

Válaszát 1-től 5-ig terjedő skálán jelezze, ahol „1” érték, ha jelentősen javulni fog és „5” érték amennyiben jelentősen rosszabb lesz.

Köszönjük, hogy kitöltötte a kérdőívet!

14. Hallgatói nyilatkozat

NYILATKOZAT

a szakdolgozat nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve: Vozár László Máté
A Hallgató Neptun kódja: K3MFCU
A dolgozat címe: Az infláció okai, következménye és az árstabilitás elérése
A megjelenés éve: 2024.
A konzulens intézetének neve: Agrár- és Élelmiszergazdasági Intézet
A konzulens tanszékének a neve: Közgazdasági és Természeti Erőforrások tanszék

Kijelentem, hogy az általam benyújtott szakdolgozat egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlant állítottam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

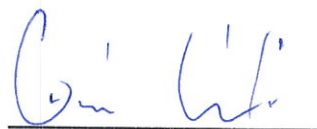
Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkori szellemi tulajdonkezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem MATER Hallgatói Dolgozatok repozitóriumába. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és

- nem titkosított dolgozat a védést követően
- titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelte után

nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem MATER Hallgatói Dolgozatok repozitóriumában.

Kelt: Gödöllő, 2024. október 29.

Hallgató aláírása

NYILATKOZAT

Vozár László Máté (hallgató Neptun azonosítója: K3MFCU) konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a szakdolgozatot áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A szakdolgozatot a záróvizsgán történő védeésre javaslom / nem javaslom¹.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem^{*2}

Kelt: Gyöngyös, 2024. október 29.

belső konzulens

¹ A megfelelő aláhúzendó.

² A megfelelő aláhúzendó.